

SLEKT OG DATA

MEDLEMSBLAD FOR SLEKT OG DATA

| ÅRGANG | 31 | NR. 1 | 2020 |

TEMA:

Frem fra glemselen

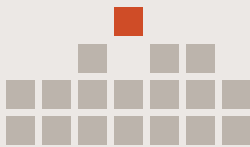
– våre beste
leserhistorier



Slekt og
Data 30 år

På sporet av
slekt i utlandet

Fra øksemord til
kjærlighetsbrev



MEDLEMSBLAD

for Slekt og Data.
Utkommer med
4 nummer pr. år

ABONNEMENT

for bibliotek og liknende
institusjoner kan tegnes
for kr 550,- pr. år.

ANNONSER

Anne Schiøtz

E-POST:

generalsekretar@slektogdata.no

TLF.: 22 42 24 00

SLEKT OG DATA

POST/BESØKSADRESSE:

Øvre Slottsgate 2B,
0157 Oslo

TLF.: 22 42 24 00

www.slektogdata.no

REDAKTØR

Anne Schiøtz

E-POST:

generalsekretar@slektogdata.no

REDAKSJONSLEDER

Ida Bergitte Andersen Hundvebakke

E-POST:

idah@slektogdata.no

OPPLAG

8250

DESIGN OG LAYOUT

Morten Hernæs,
07 Media

TRYKK

07 Media



SLEKT OG DATA

TEMA:
Frem fra
glemselen
– våre beste
leserhistorier



Slekt og Data 30 år | På sporet av slekt i utlandet | Fra øksemord til kjærlighetsbrev

INNHold

LEDER

- 2** Slekt og Data – 30 år med vyer
for fremtidens slektsforskning

TEMA

FREM FRA GLEMSELEN

- 4** Mormor og morfars
kjærlighetsbrev
- 8** Morfars dagbøker
- 10** Myndig, barsk og mystisk
– historien om min tippoldefar
- 12** «Fruen fra Hvalen»
- 14** Fra Røraas til Kongens København
– tre generasjoner danske embetsmenn
- 16** Hvem var egentlig farmor?
- 18** Slik fant jeg fem nye tre-
menninger i USA på en kveld
- 22** Historia om Long Tom
og Store-Svein
- 24** Eli Bungum, den foreldrelause
jenta med den store etterslekta
- 26** Kvar vart det av farfar?
- 28** Savnet etter en bestefar
- 32** Mine tippoldeforeldre
– historien om Lovise og Tobias
- 34** Tippoldemor Susannes
tragiske skjebne
- 36** Sorgen og gleden
de vandrer til hope
- 38** Inga Vikebø – 70-åringen som ble
dømt til åtte års fengsel for drap
- 40** Dømt til livstid på tukthus for
medvirkning til øksemord
- 42** To måneder tukthus og saks-
omkostninger for sauetyveri
- 44** 15 års kamp for å gifte seg
- 45** Historien om bringesølvet
- 46** Hadde oldemor et barn
ingen visste om?



FORSIDEN

Hyggelig bilde av mor og datter fra rundt 1903.
Fotografen er Severin Malmin, mann og far til
de to på bildet. FOTO: STATSARKIVET I STAVANGER



10



18



24



28



46

Slekt og Data

– 30 år ung med vyer for fremtidens slektsforskning

I år blir Slekt og Data skikkelig voksen. Den 12. januar fylte vi nemlig hele 30 år. Da organisasjonen så dagens lys i 1990, var fokuset å danne en organisasjon for slektsforskere som ønsket å benytte de mulighetene som data kunne tilføre slektsforskningen. Siden den gang har Slekt og Data blitt en landsdekkende organisasjon med fysiske og digitale møteplasser for slektsforskere over hele landet.

I dag er bruk av data en selvfølge og Slekt og Data er blitt Norges største organisasjon for alle som er interessert i å finne ut mer om sin familiehistorie. Men internett og digitalisering har skapt en ny verden for slektsforskning og her ligger fremdeles enorme muligheter. I årene som kommer vil vi være vitne til at teknologisk utvikling vil endre både måten vi slektsforsker på og tilgjengeligheten til kildemateriale, både gjennom maskinlæring og sammenkobling av ulik informasjon. Dette krever at også vi jobber for å utvikle nye tjenester og videreutvikle eksisterende.

Gjennom de siste årene har organisasjonen jobbet målrettet inn mot politiske myndigheter, statlige aktører i kulturvernfeltet og andre organisasjoner innen det frivillige kulturvernet. Dette arbeidet har hatt fokus på å vise hvilken verdi slektsforskningen har for vår felles kulturarv, samt viktigheten av å digitalisere og tilgjengeliggjøre arkivmateriale. Og arbeidet har

gitt resultater. Fra i år vil vi for første gang få tildelt driftsstøtte fra Kulturrådet, noe som er en viktig anerkjennelse av det arbeidet våre medlemmer, frivillige og tillitsvalgte gjør med å bevare vår felles historie.

For Slekt og Datas 30-årige virksomhet er kjennetegnet ved at mange flinke medlemmer har kommet sammen, skapt og tatt vare på slektshistorie og lært av hverandre. Gjennom dugnadsprosjekter, kildekunnskap, gode faglige fellesskap og slektsprat over en kaffekopp. Gjennom disse møteplassene blir utallige historier funnet og bevart for ettertiden.

I anledning vårt jubileum ønsker vi å løfte frem noen av historiene dere har funnet og bevart, og har derfor viet hele dette nummeret til deres slektshistorier. Det er spennende, rørende og dramatisk lesning, fra øksemord til emigrasjon til sykdom. Det er utrolig hvilke historier som kan befinne seg i en slekt og vi er svært glade for at dere tar dem frem i lyset igjen og sørger for at disse blir bevart for ettertiden.

Takk for at dere har vært med oss alle disse årene, vi ser frem til mange hyggelige stunder sammen med dere i årene som kommer!



Morten Thorsvaldsen
LEDER I SLEKT OG DATA

// Gjennom disse møteplassene blir utallige historier funnet og bevart for ettertiden. //

Mormor og morfars

«Tænk du, om Gud i vort ækteskap vilde velsigne oss med om ikke mer end et eneste barn, vi vilde være verdens lykkeligste mennesker!». Dette skriver mormor Sofie Amalie til sin elskede Hans Peter. Han hadde fridd, og sammen vevde de drømmer av kjærlighet. Setningen er hentet fra ett av de mange brevene de skrev til hverandre mellom 1919 og 1921 – en skatt som har gitt etterkommerne mye glede og et innblikk i livet til våre to nyforelskede besteforeldre.

ANNE SOFIE HVAL

Brevene dukket opp da min tante Helene døde i 2003. Jeg gikk lenge og grublet på hvordan jeg skulle gripe dem an. Alle brevene lå hulter til bulter og ga ikke så mye mening hver for seg. Løsningen ble at jeg satte meg ned og skrev dem av. Så sorterte jeg avskriftene etter dato, og da steg historien opp av de gulnede sidene. Brev fra andre slektninger og venner var med på å supplere fortellingene, slik at jeg kunne skrive kjærlighetshistorien om Sofie og Hans.

Sofie Amalie som ung pike i Kristiania.



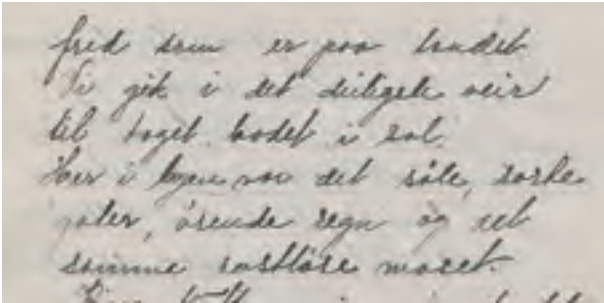
LENGTET BORT

Sofie Amalie Clausen var ekte byjente, født og oppvokst i hovedstaden. Hun var født i Rosenkrantz' gate, like ved det nåværende rådhuset. Familien var knyttet til Christiana Spigerverk. Hennes far Hagbart Severin og andre mannlige slektninger var «mechnicus». I dag ville vi kalt dette enten mekaniker eller ingeniør. De flyttet til Nydalen da moren overtok kolonialen der etter Hagbarts mor.

«Maatte livet bli mig Kristus og døden en vinding» skrev Sofie som nyforlovet. Det samme brukte hun som innskrift på gravsteinen da Hans døde.

«Det var ikke for mig at faa lov at staa ved siden af min Hans og se han plukke rødt løv til mig eller sitte ved siden af dig og tale om hvad vi skal «falde tilbage paa» naar vi blir gamle.» Sofie var trist da hun dro fra Hans på Hadeland, men tenkte at de hadde et langt liv foran seg.

kjærlighetsbrev



I byen er det bare søle, sorte gater, øsende regn og det samme rastløse maset. På landet derimot, hos Hans, gikk vi til toget badet i sol. Slik var det Sofie oppfattet det.

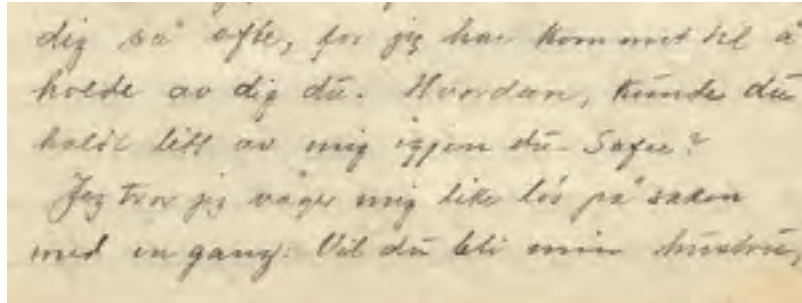
Sofie hadde rukket å fylle 30 år, arbeidet som sekretær i Odin, et forsikringsselskap i sentrum, – og lengtet bort! Å bo hjemme hos mor og far var til tider en stor prøvelse, kan jeg lese mellom linjene. Men for en ugift dame den gang kom det ikke på tale å flytte for seg selv så lenge hun hadde arbeidet sitt i byen. Hun var engasjert i kristenlivet, og hadde en lys og lett tro, i tråd med sitt eget sinnelag. Hun ble ofte bedt om å spille piano på møter, ellers var broderi hennes store lidenskap. Noen bevarte hilsener og kort vitner om at det vanket friere. Men hun ønsket seg en stødig og kristen mann.

MØTTES PÅ MISJONSSTEVNE

På et misjonsstevne på Lillehammer i august 1919 møtte hun Hans Peter Moe fra Trøndelag. Han var seks år eldre og hadde lærerpost i Nordre Jevnaker. Selv om moren hans døde da han var tre år, fikk han en god oppvekst med en stor og god familie rundt seg. Likevel kunne det vært tungt å bo alene på landsbygda langt hjemmefra. Også han var på jakt etter en å dele livet med.

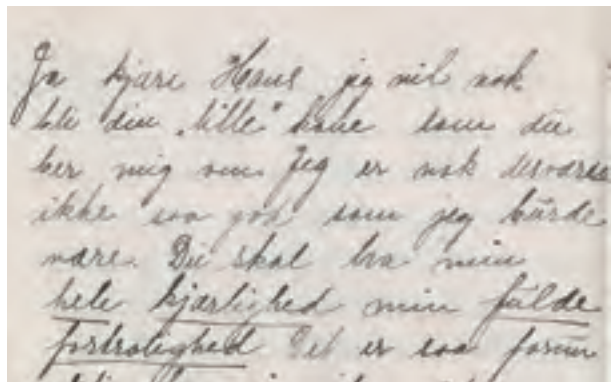
Han hadde etter hvert blitt dypt religiøs, og hadde, i motsetning til Sofie, en tendens til å gruble på at han ikke var en god nok kristen. Sofie på sin side kunne si: «Jeg ba til Gud om det jeg, så da ordner det seg sikkert!»

Ikke lenge etter stevnet dukket Hans Peter opp i butikken i Nydalen. Sofies lillesøster gjorde store øyne, fortalte han etterpå. Så startet en flittig brevveksling mellom Jevnaker og Nydalen, og tonen ble raskt «dus». Hadde de funnet hva de lette etter? Det gikk ikke lenger enn fram mot nyttår før Hans stilte spørsmålet per brev: «Jeg har kommet til å holde så av dig du. Hvordan, kun-



Etter knappe fem måneders bekjentskap tok Hans mot til seg: «Hvordan, kunde du holdt litt av mig igjen du, Sofie? Jeg tror jeg våger mig like løps på saken med en gang: Vil du bli min hustru?»

«Ja kjære Hans jeg vil nok bli din «lille» kone som du ber mig om. Du skal ha min hele kjærlighed og min fulde fortrolighed» Sofies svar var uten tvil.

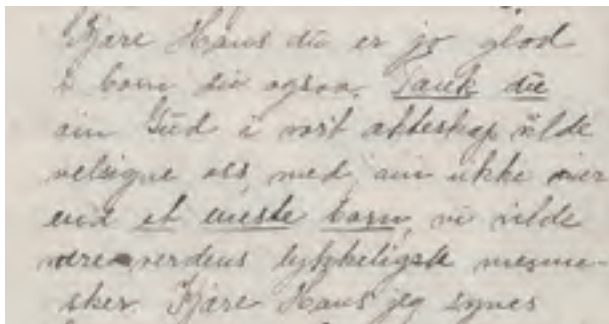


de du holdt litt av mig igjen du Sofie? Jeg tror jeg våger mig like løs på saken med en gang: Vil du bli min hustru?» Han skrev også til foreldrene hennes i samme ærend, som det sømmet seg en riktig frier.

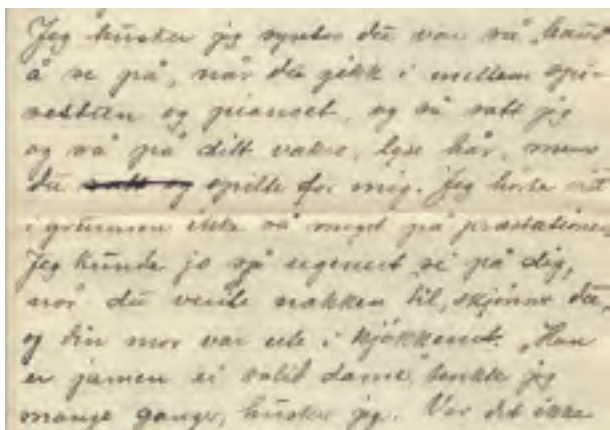
BRYLLUPSPLANLEGGING OG DILEMMAER

Sofie takket jublende ja, og satte straks i gang med å sy og brodere utstyr til hjemmet. Hans på sin side snekret seng, og han bestilte strøm med «vippe» til huset. I bryllupsplanleggingen får vi et godt innblikk i forskjellene i moraloppfatning; Hans var svært imot vinservering, mens svigermor syntes det var skammelig å ikke gjøre det. Og han strakte seg langt for å blidgjøre henne. Men lykkelig var Hans! I et brev fortalte han om en skitur på





«Tenk du om Gud i vort ækteskap vilde velsigne oss med om ikke mer end et eneste barn...» Fem barn ble det, hvorav fire vokste opp.



Når Sofie spilte piano og mor var på kjøkkenet, kunne Hans nyte synet av nakken hennes i all stillhet.

Hadeland der han ble så overveldet av glede at han kledde av seg og rullet naken i snøen.

Hans tok toget fra Grindvoll til Grefsen så ofte han kunne, og gledet seg til å se jenta si komme imot ham på perrongen. Noen ganger foreslo hun at han skulle gå av

Hans Peter kom fra Trøndelag, men ble lærer på Hadeland.



Da Sofie og Hans ble forlovet, begynte han å sende brevene sine til hennes arbeidsplass så hun skulle slippe mors haukeblikk. Forsikrings-selskapet Odin lå i Drammensveien 2 i Kristiania, i en av bygningene som ble truffet av bomber nyttårsaften 1944. Sofies gamle sjef var innom kontoret akkurat da, og ble en av bombenes døds-ofre.



Sofie og Hans giftet seg i mai 1921.

på Kjelsås, så de fikk en lengre spaseretur for de kom hjem til mor og far. Det hendte også at de møttes i sentrum og gikk på Kaffistova. En gang ble gamlemor fornærmet for at de ikke kom rett hjem til middagen. Ja, det var på tide å få sitt eget hjem.



Ett av de mange brevene fra Kristiania til Herr Lærer Hans Moe på Hadeland.

FOLKETELLINGENS RING SLUTTET

Det var så utrolig romantisk å tenke tilbake på siste møte: «Jeg legger brevene dine under puten» skrev Sofie.

Hans skrev:

«Jeg husker jeg syntes du var så «baus» å se på, når du gikk i mellom spisestuen og pianoet, og så satt jeg og så på ditt vakre, lyse hår, mens du spilte for mig. Jeg hørte vist i grunnen ikke så meget av præstationen. Jeg kunde jo så ugenert «se» på dig, når du vente nakken til skjønner du, og din mor var ute i kjøkkenet.»

Samtidig ble romantiske strofer ispedd dagliglivets praktiske ting. Hans skaffet griseslakt til jul og sendte frukt og grønnsaker med toget om høsten. Lærerlønnen besto delvis av en åkerlapp og litt dyr. Sofie var sterkt bekymret for at hun måtte melke ei ku, men Hans går på bygda og tinger fjøshjelp. Det er også morsomt å lese hvordan Hans beskriver oppgaven med å føre folketellingen på Jevnaker i 1920. Den samme folketellingen som jeg i høst har vært med på å transkribere på pc-en fordi den skal offentliggjøres etter 100 år.

MELLOM LINJENE

Man merker at brevene er delvis tilbakeholdne. Det var alltid en sjanse for at de havnet i uvedkommende hender, og man kan lese mye mellom linjene. Noe er det ikke mulig å gjette seg fram til. Blant annet fortalte Hans om et «problem» han slet med, der Sofie forsøkte å trøste og oppmuntre. I ett av brevene sine ser jeg at han kom

nærmere inn på saken, men da mangler plutselig resten av sidene.

En stund etter bryllupet (med vin) fikk Hans stilling som lærer og kirkesanger i Randsfjord, sentralt i Jevnaker, og Sofie ble lærerfrue på Hadeland. Da stopper naturlig nok brevvekslingen, men jeg har brukt andre kilder til å finne ut mer om hvordan livet deres ble etter bryllupet. Dette bygger jeg delvis på brev fra andre slektninger.

I ett av dem, et brev fra en slektning i Trøndelag, står det blant annet nevnt at det første barnet deres døde. Det må ha vært svært dramatisk for dem, men jeg har ikke vært i stand til å spore opp mer informasjon om denne hendelsen. Jeg har heller ikke klart å finne noe om det i kirkebøkene.

EN DAME MED STOR D

Men livet fortsatte sin gang på Hadeland, og ekteskapet resulterte i fem barn, ti barnebarn og så langt 31 oldebarn. Jeg rakk selv aldri å møte mine to besteforeldre. Hans døde i 1943, etter å ha sittet i fengsel på Bredtvet hvor han ble alvorlig syk. Sofie ble boende i lærerboligen ved Randsfjorden til hun døde i 1956, ett år før jeg ble født.

Men jeg har kommet nærmere dem begge to gjennom brevene, ulike kilder og minnene om dem, som fremdeles lever på Jevnaker blant mennesker som kjente dem. Den fineste skildringen av Sofie lød slik: «Sofie syntes når hun kom gående. Det var Dame med stor D!». ■ ■

Nybakt ektepar på Sogn i Nordre Jevnaker, der naturhusholdning var en del av lønna.

I august 2019 feiret barnebarna at Sofie og Hans møttes for 100 år siden. Her er vi i Nydalen. Sofie bodde trolig omtrent der den gule bygningen står i bakgrunnen.



Morfars dagbøker

Morfar var ikke stort mer enn et navn og to årstall for meg, slik det sto på gravsteinen på Nordstrand kirkegård; «Haagen Kløften, født 1884, død 1945». Det var frem til jeg fant de tre dagbøkene hans.

■ NILS VIBE

Mor fortalte lite om sin slekt, men jeg vet at hun sto faren svært nær. Det var en stor sorg for henne at han døde bare et par måneder før hun kom hjem fra Sverige fredsvåren 1945 med hans første barnebarn. Jeg vokste opp i huset morfar bygde, det gjorde barna mine også. Morfar var i veggene, men jeg kjente han ikke.

DE TRE DAGBØKENE

Mine foreldre døde i 1983, lenge før jeg hadde fattet interesse for slektshistorie. Mors tvillingsøster var ugift og barnløs. Hun døde i 1998 og da jeg ryddet i leiligheten hennes, fant jeg tre tynne kladdebøker, hver på 32 sider. Dette var morfars dagbøker fra november 1904 til mars 1907. Stort sett bare en linje for hver dag, men innimellom var det lengre passasjer.

«16de januar 1905: Mottatt vitnesbyrd fra Odd Pedersen for utført kurs i bokføring».

«26. februar 1905: I dag vært oppe kl ½ 3, reist etter jordmor for Graaberg helt til Nystu Koppang på 4 timer».

FRA TO TIL NI SØSKEN

Dagbøkene viser et liv som var helt ukjent for meg. De forteller om morfar som handelsbetjent og hestekar på

Forbruksforeningen i Imsroa i Stor-Elvdal og siden som elev ved Jønsberg landbruksskole i Stange. «10. oktober 1905: På Hamar. Mor reist oppover igjen. Jeg til Jønsberg». Jeg kjente til at morfar hadde to søsken, men det var også alt jeg visste om familien. Da jeg med stor iver kastet meg over de digitaliserte folketellingene for fem – seks år siden, fant jeg raskt mine oldeforeldre og en ungeflokk på ti! Oldemor Elen Marie Pedersdatter var født i Stange og morfars dagbøker viser at hun hadde slekt der, eller i det minste nære som hun betraktet som familie. Kirkebøkene forteller at oldemor var født utenfor ekteskap og alt tyder på at hun var enebarn.

FRA FATTIGE KÅR

Livet som landbruksskoleelev bød på mer enn det faglige: «5. november 1905 Søndag: Skal til Stenberg på danseskole i eftermiddag». De unge mennene skulle lære seg å opptre i selskapslivet. De fleste av dem kom fra storgårder, Haagen var et unntak. Foreldrene kom fra fattige kår som dagarbeidere på gårdene og i skogen. De arbeidet seg opp og i 1904 ble de forpaktere på storgården Søstu Messelt. I 1910 hadde de lagt seg opp såpass at de kunne kjøpe sitt eget småbruk, Kjerkemoen mellom Stai og Koppang. Pantebøkene forteller om låneopptak og kjøp.



Fra venstre: Erik Blaken, Haagen Kløften og Sigurd Blaker.
FOTO: PRIVAT

BLE FORELSKET I KAMERATENS SØSTER

Etter landbruksskolen vendte Haagen våren 1907 tilbake til jobben på Forbruksforeningen. Det må ha vært omtrent på denne tiden han traff mormor Kari Blaker. Hun kom fra Lom, men bodde noen år i Stor-Elvdal. Broren Erik var sløydlerer der og barnebarnet hans kan fortelle at Kari stelte i huset for han fram til han giftet seg i 1907. Samme året døde bestyreren på Forbruksforeningen brått og uventet. Erik tok da kontakt med sin yngste bror Sigurd, som var handelsbetjent i Lom, og han overtok på kort varsel som ny bestyrer. Siden Erik nå var gift, trengte han ikke lenger søsterens hjelp og hun stelte i stedet huset for yngstebroren. Mye tyder på at morfar hadde kjent Erik Blaker i flere år, småbrødrene hans hadde Erik som lærer og de hadde felles omgangskrets. Nå ble han også kjent med søsteren og broren.

I en minnebok som mormor etterlot seg fant jeg et dikt med initialene H.K. under.

I
Stille timer, mamma kommer
som alltid tyst og stille.
Sjælen sitrer varm som sommer.
Mama kysse ville
sin lille Kari.

II
Fred hun bringer mamma alltid,
sjælen sig fra sorgen frir,
saa hun siger lys og blid.
Jeg hos dig nu alltid blir.
Min lille Kari.

III
Nu min lille kan du sove
Og vaagne frisk i morgen.
Lysets fyrste vil dig love
gleden efter savnet, sorgen.
Min kjære Kari.

Morfar skrev ganske sikkert diktet til mormor ca. på den tiden han vendte tilbake til Stor-Elvdal og da broren hennes ble bestyrer på Forbruksforeningen og hun stelte huset for han. Kirkebøkene fra Lom forteller at Eriks, Sigurds og Karis mor døde på denne tiden, 67 år gammel. Dagbøkene til morfar var fulle av dikt, noen var fra egen hånd, men de fleste har han nok funnet i aviser og diktsamlinger.

LANG TIDS VENNSKAP FØR EKTESKAP

Det skulle gå mange år før Haagen og Kari giftet seg, det skjedde først i 1913. I mellomtiden ble Kari med Sigurd til Dovre der han åpnet egen forretning og Haagen dro til Kristiania for å gå på handelsskole. Folketellingen fra 1910 gir denne informasjonen. Siden ble han ansatt som kontorist på Frydenlunds bryggeri. Da Sigurd giftet seg i 1911, dro også Kari til Kristiania og de traff hverandre igjen. Deres første felles bolig var i Pilestredet.

Kari og
Haagen da
de giftet seg
i 1913.



FOTO: PRIVAT

Haagen var odelsgutt, men faren var bare 20 år eldre enn han, mens den yngste av søstrene var 24 år yngre. Hvor lenge skulle han gå som dreng på Kjerkemoen og vente på at det ble hans tur? Her tok historien likevel en helt uventet vending. Haagens far Ole Olsen Kløften døde allerede i 1915 av kreft, bare 51 år gammel og Haagens bror Oskar drev gården videre.

Kari og Haagen fikk tre barn, først to døtre i 1914 og så en sønn i 1917. I 1919 kjøpte de en tomt på Munke-rud i Oslo. Her bygde Haagen først ei hytte, dels med egne hender, som siden ble utvidet i to omganger og til slutt ble til en toetasjes villa. Han forsørget familien som revisor, men var, som mange andre i mellomkrigstidens Norge, arbeidsledig i perioder. I 1928 fikk han endelig fast arbeid i den nystartede Statens kornforretning. Han døde i mars 1945, bare 60 år gammel. Kari døde i 1948.

Dagbøkene og skriftlige og digitale kilder har ikke bare gjort meg kjent med morfar og hans familie, jeg har også møtt flere slektninger som jeg aldri hadde hørt om og som holder til i Stor-Elvdal. ■■

KILDER

- Digitalarkivet: Folketellingene fra 1865, 1875, 1891, 1900 og 1910; Kirkebøker fra Stor-Elvdal og Lom.
- Pantebøker fra Stor-Elvdal; Adressebøker for Kristiania 1913–16.
- Fosvold, Anders (1936 og 1937): *Bygdebok for Stor-Elvdal*, Bind 1 og 2.
- Kløften, Haagen: Dagbøker 1905–07.
- Kløften, Kari Blaker: Minnebok.
- Norges næringsveie i tekst og bilder. Hedmark fylke. Østerdalen og østerdølerne. Kristiania 1923.
- Sæter, Ivar (1908): *Stor-Elvdalen*.
- Sæther, Vegard (2018): *Stor-Elvdal. Grend og slekt II*.

Myndig, barsk og — *historien om min tippoldefar*

I barndommen hang det et portrett på veggen av min tippoldefar, Johann Friedrich Wilhelm Ahlers, en myndig, barsk og staut person, gjenvokst av hår og barter. Og han var omgitt av mystikk. Hvem var han egentlig?

■ ODD EKRØLL SØRDAL

Da jeg vokste opp, hadde jeg hørt anekdoter om tippoldefar og hans bakgrunn. Det alle visste, var at han var født i Hannover, men det gikk også rykter om at han hadde aner tilbake til det Habsburgske kongehus og andre rykter om at hans aner kom fra Skottland og Lombardiet i Italia.

Mer visste vi ikke. Ryktene, sammen med hans tilsynelatende pondus og autoritet, dekket over hans egentlige liv. Og hans liv var ikke alminnelig kjent i familien, utover at han var opphav til slekten.

STERK OG FARGERIK

Min jakt på Johann Friedrich Wilhelm startet i 2010, da jeg for alvor begynte å interessere meg for slektsforskning. Kirkebøkene og manntallet for 1865, 1875 og 1900 ga meg svar på de umiddelbare relasjonene og personene i familien, men for å finne hans bakgrunn, måtte jeg til Tyskland. Via internett kom jeg i kontakt med tyske slektsforskere som hadde forsket på nettopp denne slekten, og via mail fikk jeg også hjelp fra kirkeverger i aktuelle tyske menigheter. De slo opp i de lokale kirkebøkene for meg for å finne hans forfedre. Fornavnet Johann er farens fornavn, og i Tyskland ble dette brukt sammen med eget navn, som når vi i Norge ville sagt Friedrich Wilhelm Johannsen.

Ahlers viste seg å være en både sterk og fargerik person, selv om vi måtte slå en strek over de kongelige relasjonene. Han kom fra Königsreich Hannover som ble etablert etter Napoleonskrigene i Europa i 1813-14 og i hovedsak omfattet det som i dagens Tyskland er delstaten Niedersachsen.

Ahlersslekten var en bondeslekt fra Hannover i hvert fall to-tre generasjoner tilbake, til 1700-tallet, verken

mer eller mindre. Bøndene bodde i den lille landsbyen Stedorf med sine familier, mens jordstykkene og gårdene lå et lite stykke utenfor. Men det var mange søsken og ikke plass til flere bønder på gården, så noen måtte ut.

De første sporene etter Friedrich Wilhelm i norske arkiver finner vi i 1845, da han som skreddersvenn giftet seg med min tippoldemor, Berthe Catharine Jansen, i Korskirken i Bergen.

HVORFOR LOKKET NORGE?

Det er uklart hva som har trigget tanken om å reise til Norge. Men Hansaforbindelsen mellom Bergen og Tyskland har kanskje bidratt. Sannsynligvis har han innvandret rundt 1840, men jeg har ikke funnet papirene på det. I Norge oppga han ved forskjellige anledninger at han var født i 1815 – ikke i 1817, som ifølge dåpsattesten var det riktige fødselsåret. De tyske Ahlersforskerne utelukket at vi hadde funnet feil person. Så han har nok løyet to år på alderen, for de fleste land i Europa hadde en nedre grense for innvandring på 25 år på den tiden. Han var med andre ord en av datidens «ulovlige innvandrere».

BARNA BLE SATT BORT

Tippoldefar ble etter hvert skreddermester i Bergen. Han fikk borgerbrev i 1848 og han og Berthe fikk fire barn som levde opp. Men i 1857, etter ytterligere en barnefødsel, døde hans kone, bare 36 år gammel. Og det ser ut som om Friedrich Wilhelm kort tid etter dette tidspunktet ga opp. Vi kan bare spekulere i hvordan den morløse familien ville fått det i Bergen, med fire mindreårige barn uten tilgang til barnehager, og hvor faren selvfølgelig var avhengig av å arbeide for å kunne

mystisk

F. W. Ahlers
FOTO: PRIVAT



Friedrich Wilhelms eldste datter
sammen med familien sin.



FOTO: PRIVAT

forsørge familien. Etter hvert ble alle barna satt bort til oppfostring under Fattigvesenet.

Friedrich Wilhelm selv innledet et nytt liv. Og da han ikke lenger kunne strekke til som forsørger, virker det som om han flyktet fra hele sin tragiske skjebne og også fra familien. Han sa fra seg borgerbrevet i Bergen, og i 1865 flyttet han til Hitterdal (Notodden). Der giftet han seg på nytt og bygget et stort hus.

Han hadde lite kontakt med barna sine, for det var jo flere dagsreiser mellom Notodden og Bergen. Muligens var han ikke tilbake der før i 1869, da hans yngste datter ble konfirmert og hans eldste datter giftet seg. Etter dette besøket, flyttet sønnen Peter også til Telemark for å være nærmere faren.

NY KARRIERE SOM LANDHANDLER

Det nye paret etablerte landhandel (frihandel) på Notodden, hvor de kunne selge ulike varer i tillegg til øl og vin etter bevilling. Kona, Karen, drev landhandelen, mens Friedrich Wilhelm drev skredderforretning og laget blåbærvin for salg i butikken. Kommunale oppgaver viser at de hadde god omsetning og solgte mest øl av alle utsalgene i kommunen. Men den nye kona døde allerede etter bare elleve år, i 1876.

Da Friedrich Wilhelm ble enkemann igjen kjøpte sønnen seg inn i huset for å drive bakeri der og bo sammen med faren sin. Men etter noen år emigrerte han til USA med sin familie, og Friedrich Wilhelm satt ensom tilbake. Døtrene bodde i Hadsel og i Oslo og ble vel aldri ordentlig kjent med ham. Dette er nok også grunnen til at det stort sett bare var bildet som ble formidlet videre til etterslekten.

SATTE SPOR ETTER SEG

Friedrich Wilhelm levde helt til 1904 og ble begravd på kirkegården i Heddal.

Tre av de fire barna hans fra Bergen vokste opp og stiftet familier, to døtre i Norge og en sønn i USA. I 2017 ble det holdt et slektstreff i Bergen, hvor rundt 70 av hans etterkommere i Norge møtte opp. I USA er det nesten like mange.

Det finnes mange historier i lokalmiljøet på Notodden om hva han sa og gjorde. Bakken som gikk fra landhandelen og ned til stasjonen, ble kalt Ahlersbakken. Så selv om ikke Friedrich Wilhelm og kona fikk noen «ekte» Notodden-etterkommere, har han satt spor etter seg i byens historie.



«Fruen fra Hvalen»

Alt på 50-tallet ble min interesse for min adelige formor Maria fra Tyskland vekket. Men det skulle ta mange år før jeg fant ut hvem hun egentlig var.

■ JØRN ERIK ØVALD

Da min amerikanske grandonkel og hans kone feiret gullbryllup i 1952 ble det laget et lite hefte om vår felles stammor Maris Lucretia von Baslager. Hun var av tysk adel og hadde som enke slått seg ned på gården Hvalen utenfor Brevik i Telemark. Historien om hennes fortid var beskjeden, men hun var omtalt flere steder etter sin død. Blant annet hadde avisen *Grenmar* to artikler om henne i 1900 og 1926. I artikkelen fra 1926 står hun omtalt som «Fruen fra Hvalen».

Jeg glemte aldri heftet med historien om Maria, min tyske adelige stammor, men det dukket først opp igjen da

jeg ryddet i boet etter mine foreldre for noen år tilbake. Da våknet min interesse for slekta til live igjen. Det må da være mulig å finne noe om denne damen i Tyskland, tenkte jeg. Hun har tross alt bodd der i en del år før hun kom til Norge. Det første jeg gjorde var å søke på Baslager på nettet. Ingen treff. Jeg prøvde deretter Böschlager. Fortsatt ingen treff. Som et av de siste forsøk prøvde jeg meg på Boschlager. Da dukket det opp en mengde treff. Men det var ikke min slektning, det var firmaet Bosch – som ikke bare har enormt mange produkter på lager, men også leverer kulelager, drivlager etc.

Jeg var nær ved å gi opp. Men så kom jeg inn på en side om noen som het Boeselager. Dette gav rundt 500 000 treff på Google. Jeg ble optimistisk og tenkte, sier du Boeselager litt fort, så er det lett at det blir til Böschlager. Og rett skrivemåte var ikke veldig viktig rundt 1650.

FOTO: FAKSIMILE



FANT BOK OM FAMILIEN

Det viste seg også at det fantes en bok om denne familien, *Die familie von Boeselager av Friedrich von Klocke*. Jeg bestilte den fra et tysk antikvariat, og forventningen var enorm da boka kom. Så, på side 75, fant jeg henne, yngste datter av Freiherr Wolf(gang) Von Boese-lager og hustru Anna, født Kerssenbrock:

«Maria Lukretia, geb. etwa um 1609, lebte verwitwet noch 1647 in Kopenhagen, verheiratet 1637 mit Sebastian Heussler, Rittmeister, major und dänischen Kriegsrat.»

For et hav av opplysninger på to linjer! Hun var født i 1609, giftet seg med en offiser i 1637, kom åpenbart til Norge som enke, bodde i København før dette, og hadde adelige foreldre.

Her lar vi Maria hvile litt og ser nærmere på Sebastian Heussler. Han var født i Nürnberg, opprinnelig utdannet boktrykker som sin far. Han gjorde imidlertid betydelig større karriere som fektemester (Freifechter og Monatsreiter) og ikke minst som offiser og leiesoldat under 30-årskrigen. Hans teknikk innenfor fektekunsten hadde så høy kvalitet at det fortsatt arrangeres turneringer i hans navn, og bøker som han har skrevet



(og trykket selv) blir oversatt til ulike språk. Den siste fra tysk til engelsk høsten 2019; *Sebastian Heusslers New Artful Fencing Book*.

LOT SEG VERVE INN I HÆREN

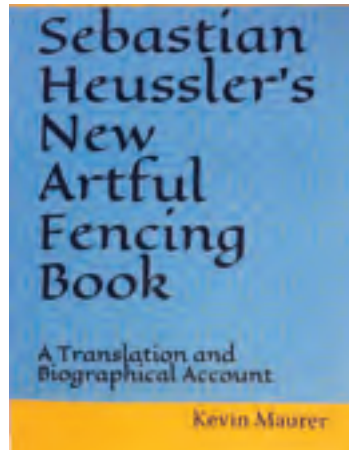
Det forholdt seg slik at han etter hvert også skulle forlate fektekunsten. Han lot seg verve til den kongelige danske hær. Der ble han kaptein, senere major og kompanisjef. I en periode – ca. 18 måneder – var han kompanisjef ved Bergenhuus festning, men Norgesoppholdet ble av kort varighet på grunn av fredsslutningen i Lübeck. Han gikk deretter – sammen med sitt kompani – i tjeneste hos svenskekongen, Gustav VI Adolph. Han deltok med sitt kompani i den første styrken til Peenemünde 16. juli 1630 og fulgte svenskekongen i en periode gjennom Tyskland. Vi kan følge sporene hans høsten 1630 og videre til Stettin (1631) inntil han i relativt høy alder fikk mer administrative stillinger hos danskeregnet: «Bestalling for Sebastian Hausler som Rigens og Kongens Hofs Gewaltiger» (april 1642). Denne stillingen hadde han fram til august 1644.

MIN FORSKNING BIDRO TIL BIOGRAFI

Sebastian Heussler var betydelig eldre enn Maria. Han hadde vært gift tidligere, det falt ikke i god jord hos familien Boeselager. Familien til Maria ble heller ikke invitert i bryllupet, som fant sted i 1637. Den lille familien var ofte på flyttefot, men det ble roligere da Sebastian fikk bestalling som Gewaltiger og også profos, først i Glückstadt, senere i København. Da hadde familien rukket å bli fem.

Noe av den siste dokumentasjonen jeg har funnet om Sebastian var fra 1643. Da fikk han skjøte på en eiendom i Christianshavn fra Kong Christian IV. Eiendommen ligger i det som i dag er fristaden Christiania. Det var trolig der Maria bodde som enke, inntil hun flyttet til Norge.

I mine søk på Google etter Sebastian ble det tidlig



Sebastian Heusslers minne lever videre. Han har blant annet fått sin egen biografi, mange år etter sin død.

klart at han hadde en høy stjerne innenfor det klassiske fektmiljøet. Kevin Maurer er fekter og sentral i dette miljøet. Han skrev en artikkel om Sebastian Heussler allerede i 2011:

«By 1630 he was long believed to be dead. But in 1645 there was in the official records, a Sebastian Heussler, Mighty General to the King of Denmark, mentioned. He may be identical to the, then 64 years old former bookprinter.»

Jeg kontaktet Kevin Maurer, skrev jeg hvem jeg var, og beskrev mye av Heusslers liv og virksomhet fram til ca. 1645. Jeg tettet med dette mer enn 15 år av Heusslers liv som inntil da var ubeskrevet for Kevin Maurer. Det er ikke å ta hardt i å si at han var begeistret.

Dette førte også til en revitalisering av Kevin Maurer sine planer om en biografi om Sebastian. Den kom ut i høst, og er tilgjengelig på Amazon.

KOM TIL NORGE OG GIFTET SEG PÅ NYTT

Så tilbake til Maria. Hun kom som enke til Norge ca. 1650 sammen med to døtre. Hun giftet seg med tolleren Peder Jacobsen og slo seg ned på Hvalen gård utenfor Brevik.

Maria Lucretia hadde god økonomi. Trolig hadde hun solgt eiendommen i København. I tillegg til Hvalen eide hun også flere andre gårder, deriblant gården Øvald. Hun og Peder forærte også flere gaver til lokalsamfunnet. Blant annet to lysestaker til Eidanger kirke, omtalt i sogneprest Deichmans etterlatte papirer:

«Opskriften paa Lysestagerne i Eidanger Kirke: Petter Jacobsen konst. Majest. Zolbedienter über Langesunds Zoller, residende auf Hualen, mit sein Haus-Frau Maria Lucretia von Böslager, verehren dieses par Löchters zu Eidanger Kirke Anno 1660. G. G. R. V. D. D. S. D. H. NR. O. M.»

Gården Øvald ble gitt videre til barnebarnet Sophie i fadergave, men den ble revet på slutten av 1800-tallet. Det samme ble Eidanger bad, som ble bygget på samme grunn.

Det er ti ledd mellom Maria og meg. Det er så langt tilbake at det ikke spores i DNA. Likevel føler jeg nært slektskap både til Maria og til Sebastian. For to år siden fant jeg deres sønn, Wolfgang Erhardus, døpt i Vor frelsers kirke i København 15. september 1643. Og i bunn og grunn er det vel slike funn, slike opplevelser som motiverer oss slektsforskere, er det ikke ...? ■ ■

Fra Røraas til Kongens

– tre generasjoner danske embetsmenn

En av mine forfedre var Iver Ingebrigtsen Unsgaard. Han ble født i fattige kår den 9. september 1756 og bega seg til København rundt 1780 hvor han startet sin klassereise.

■ JOSTEIN LØKKEN

Det som trigget meg til å dokumentere Iver og hans historie var denne setningen som stod skrevet i farens skifte fra 11. februar 1785: «... Den ældste søn Iver Unsgaard, 30 aar gl. er lenge siden reist herfra og lader for tiden staa med Landmaalingen i Danmark».

Hvorfor Iver Ingebrigtsen reiste til København er ett av spørsmålene jeg ikke har noe godt svar på. Heller ikke har jeg funnet ut eksakt når han reiste. Mulig det var et ønske om bedre levekår, og med et Norge under dansk styre var det ikke usannsynlig at København var et naturlig valg. Det var jo mange nordmenn som dro dit gjennom lengre tidsperioder.

Ifølge boken *Landmåling og landmålere* av Svend Balle og Hans Ejner Jensen tok Iver utdanning som landmåler etter han kom til København. Han gjorde deretter karriere i Rentekammeret. Rentekammeret var ansvarlig for innkreving av toll og skatt, og hadde også ansvar for statens eiendommer i Danmark-Norge. Her jobbet han som landinspektør og tiendeinspektør i København og Roskilde. Tiende er en eldgammel skatt etter mønster fra det gamle testamentet. Dette ble senere omgjort til Kongeskatt. Tienden skulle betales med 1/10 av all inntekt. Iver fikk sin Kongelige bestalling som landmåler 8. april 1782 og som landinspektør den 7. juli 1784.



Iver ble gift med Birthe Lange (t.h.) fra København den 1. juni 1792 i St. Nicolai Kirke i København. Dette er et stikk av St. Nicolai kirke i Laurids de Thurahs verk *Hafnia Hodierna* fra 1748.



ILLUSTRASJON: WIKIPEDIA COMMONS / FOTO: PRIVAT

København

DRO TILBAKE TIL NORGE

Da hele Kongeriket skulle matrikuleres rundt 1800 reiste Iver hjem til gamlelandet for å gjøre undersøkelser der. Matrikul er det samme som matrikkel, altså det offisielle registeret over fast eiendom. Mulig var det den første turen hjem til Norge etter han flyttet til København 20 år tidligere.

Vi vet i alle fall at han ikke var til stede ved sin fars skifte i 1785. At han besøkte slekta på Røros da han først var i landet er lite trolig.

Iver ble gift med Birthe Lange fra København den 1. juni 1792 i St. Nicolai Kirke i København. I følge folketellingen fra 1801 bodde de i Store Larsbiørenstræde 193 i Nørre kvarter. Sammen fikk de to sønner. Iver Johan i 1798 og Andreas Ingebert i 1800. Begge to skulle følge i farens fotspor og gjøre karriere i Rentekammeret.

IVER JOHANS HISTORIE

Iver Johan ble student ved Metropolitanskolen i 1817 og var ferdig uteksaminert jurist i 1820. Iver Johans «merittliste» er ganske imponerende. Han var i statens tjeneste i et halvt århundre, og omtalt som «en skarpsindig og human embedsmand og avholdt over alt». Av hans meritter kan vi blant annet nevne følgende:

- Justisråd i 1835.
- President i Landhusholdningsselskabet mellom 1840 og 1848.
- Innenriksminister mellom 1856 og 1859.
- Minister for Holsten og Launenburg mellom 1857 og 1859

Han var også personlig venn med kongen, Fredrik 7. – som flere ganger prøvde å få ham inn i regjeringen, men han avslo.

Iver Johan ble gift med prestedatteren Mariane Elisabeth Dresing den 25. november 1826 og de fikk sønnen Iver Emil Herman William 10. september i 1828. Mariane døde den 5. mars 1849, og Iver giftet seg da med Vilhelmine Alvida Herbst den 11. september 1850. Hun kom fra en dansk lavadelfamilie.



Øverst: Iver Emil Herman William Unsgaard og til høyre et foto fra 1861 av hans far Iver Johan Unsgaard i 1861. FOTO: PRIVAT

IVER EMILS LIV

Han gikk på alle måter i farens fotspor. Etter endt juridisk embedseksamen i 1854 ble han året etter ansatt i innenriksministeriet. Han avanserte der til fullmektig, og etter flere konstitusjoner som amtmann i Vejle ble han utnevnt til amtmann i Thisted Amt i 1868. Videre var han amtmann i Lolland-Falsters Stift og amtmann i Maribo Amt. I 1866 ble han kammerjunker, og kammerherretittel fikk han i 1882. Begge jobbene var knyttet til Kongens gemakker. Kammerherren var visstnok den aller nærmeste tjeneren til Kongen.

I hans biografi framheves det at «Han havde arvet en ikke ringe del af sin faders vid og roses som en dygtig og samvittighedsfuld embedsmand». Iver Emil giftet seg 30. mai 1876 med Agathe Catharine Margrethe Seyersen.

KLASSEREISE

Å følge disse tre personene har vært veldig interessant forskning. Den første Unsgaard i Danmark, Iver Ingebrigtsen, gjorde en klassereise som må ha gjort inntrykk på ham. Fra trange og fattige kår i et lite gruvesamfunn i Norge og til Kongens København, hvor han endte med å føre seg selv og sin familie inn «den lavere elite».

KILDER

- Kopi av kirkebok St. Nicolai Kirke, København
- «Landmåling og landmålere» – Svend Balslev og Hans Ejner Jensen, 1975
- Hoveministerialbog Vor Frue Sogn, København 1813–1835
- Enesteministerialbog Vor Frue Sogn 1785–1804, København
- Gyldendal – Den store danske – biografisk leksikon

Hvem var egentlig farmor?

Min farmor har alltid vært den litt «mystiske» personen i familien vår. Vi visste at hun kom fra Vadsø og at hun var av finsk slekt, men ellers visste vi ingenting om hennes bakgrunn, om familien og hvor i Finland slekta kom fra. Det måtte vi gjøre noe med.

■ AASHILD JOHANNE THORSEN

Min farmor het Edla Amanda TibergThorsen og ble født i 1874. Hun kom til Trondheim som ung pike og giftet seg i 1899 med min farfar Teodor Elisæus Thorsen fra Inderøy. De fikk tre barn, Anna, Aagot og min far Johan. Hun fikk dessverre ikke oppleve å se barna sine vokse opp. 1912, bare 38 år, døde hun av kreft. Far var da bare seks år. Når vi senere spurte om han husket moren sin, sa han bare at hun var veldig snill. Ellers husket han lite.

I mange år har jeg vært nysgjerrig på hvem hun var og om det var mulig å finne noen slektninger i Finnmark eller i Finland. Far mente at alle i slekta var døde. Hennes pikenavn var Tiberg. Det viste seg å være et navn som gikk igjen på flere steder i Finnmark. Gjennom en

gammel kjøpmann i Vadsø fikk jeg vite at min bestemor hadde en søster, Elisabeth. Hun ble boende på hjemstedet Paddeby og fikk til sammen åtte barn. Den yngste, Olga levde fortsatt og jeg fikk treffe henne hjemme. Det var ikke så mye hun kunne fortelle, men nå visste jeg at farmor hadde familie.

Det virkelige arbeidet med å kartlegge farmors slekt kunne begynne. Vi fikk låne mikrofilmer av kirkebøker og folketellinger fra Vadsøområdet. Dette var før internett. Det var først i 2018 at brikkene falt på plass, takket være en hjelpsom ansatt på Riksarkivet i Oslo. Senere fikk jeg hjelp av Slekt og Data i Oslo, spesielt om de som dro til USA. Historiebøker om kvensk innvandring, bosetting og livet de levde som fiskere og gårdbrukere har også vært nyttige kilder.

Edla Amanda med barna, og det som kanskje er sydamer eller venninner. FOTO: PRIVAT



TIBERGSLEKTA

Navnet Tiberg har utgangspunkt i gården Tiperi som ligger i Karunki i Tornedalen på finsk side av Torneelven. Farmors oldefar, Jacob Pehrsson Nätänen kom fra Kalix i Sverige og han giftet seg med datteren på gården, Brita Stina. De fikk åtte barn. Det var vanskelig tider i Finland. Krig, ufred og direkte hungersnød hadde preget landet gjennom mange år. Det fristet mange til å dra til Norge. Tre av sønnene til Jacob og Brita Stina dro. Det var Pehr, Johan og Nils. Pehr slo seg ned i Kåfjord og jobbet i gruvene en del år. Men han ble drept av et steinsprang inne i gruva. De to andre brødrene Johan og Nils dro til Vadsø. Disse tre ble forfedrene til Tiberigslekta i Norge. Det var Nils som ble farmors bestefar.

Omtrent samtidig var det tre søstre fra Sodankylä i Finland som dro til Vadsø. De var døtrene til Simon



Edla Amanda med familien. FOTO: PRIVAT

Aikio. Marie Helene var eldst og hun og Nils giftet seg i Vardø hvor Nils tjenestegjorde som musketer på Vardøhus festning. Der ble også farmors far, Nils Johan født.

Etter tjenesten på Vardøhus flyttet Nils og Marie Helene til Vadsø hvor de fikk tildelt tomt i det som ble kalt kvenbyen. Nils var fisker, men også han omkom under tragiske omstendigheter på sjøen. I kirkeboka står det at han aldri ble funnet. Det var i 1851. Marie Helene var da gravid og som enke fødte hun en datter.

Tibergfamilien gjorde seg bemerket i byen. De engasjerte seg på ulike måter, blant annet i næringsliv og organisasjoner. Det er også en vei i byen som heter Tibergveien. Læstadianerne slo seg ned i Vadsø rundt 1853/54. Til å begynne med hadde de ikke eget menighetshus, så Marie Helene tilbød at de kunne benytte hennes hus til samlinger. Tilreisende fikk også overnatte i huset. Det var tydelig at Tibergfamilien var sterkt involvert i Læstadianernes menighetsliv på den tida.

OPPVEKST

Nils Johan giftet seg etter hvert med Grete Mathilde og ett år før farmor ble født kjøpte de en liten gård i Paddeby, et lite tettsted ved bredden av Varangerfjorden i Vadsø Landsogn. Siden begge foreldrene stammet fra finske innvandrere, ble de regnet som kvener. I hjemmet var språket finsk eller kvensk, men når farmor begynte på skolen, måtte hun lære norsk. Bare noen få år tidligere kom det en instruks som forbød kvensk i skolen.

Far Nils Johan drev fiske og det var vanlig at fiskerne fikk et gjensidig forhold til kjøpmenn i nærmeste fiskevær. Kjøpmannen utrustet fiskeren og ga kreditt før hovedfiskesesongen, mot at fiskeren leverte fangsten til

kjøpmannen. På den måten kunne fiskeren også låne penger til å finansiere bygging av hus og gård. Gjennom dette ble det sosiale skillet mellom fiskeren og kjøpmannen et tydelig forhold om makt og avmakt.

Huset de bodde i var ikke stort. Det var et typisk varangerhus hvor bolig og uthus var bygd sammen. Det vil si at dyr og folk bodde under samme tak. Farmor var yngst av tre søsken. Eldst var Elisabet, og Frants Gustav var to år eldre enn farmor. Det tragiske skjedde en måned før farmor ble født. Faren Nils Johan ble drept av et vådeskudd. Omstendighetene rundt hendelsen er ukjent for oss. Grete Mathilde ble sittende igjen som enke med tre små barn og gjeld på hus og grunn. Hennes svigermor flyttet etter hvert hjem til dem og ble medeier i gården. Ved siden av fisket dyrket de jorda med blant annet poteter, og de hadde to kuer og to sauer ifølge folketellingen fra 1875.

Familien levde i enkle kår, og farmor måtte sikkert tidlig delta i praktisk arbeid på gården. Kvenene var kjent for å være dyktige i håndverk og vi vet at moren vevde stoffer. Det kom fram i et brev hun skrev til datteren i 1900. Veving og søm var noe farmor lærte hjemme, og som sikkert la grunnlaget for hennes kunstneriske evner som skredder og maler senere.

Farmor bodde hjemme til hun var 17 år. Da fikk hun arbeid som kjøkkenpike hos en landhandler i et stort fiskevær i nærheten av Vardø. Kona hans var fra Trondheim. Kanskje var det hun som motiverte Edla Amanda til å reise til Trondheim i 1895? Men det vet vi ikke. Søsteren Elisabeth ble boende i Paddeby, mens broren Frants Gustav dro til USA i 1891. Vi vet at han ble amerikansk statsborger og var gift to ganger og hadde en datter som het Frances.

LIVET I TRONDHEIM

Vi vet svært lite om hvordan farmor og farfar levde i Trondheim. Farfar jobbet som lagerbetjent og farmor hadde systue med noen elever, ble det fortalt. Et bilde av henne med de tre barna og noen kvinner, viser flotte klesdrakter som jeg regner med har vært hennes verk. Ved siden av å sy for folk, vet vi at hun malte. En gammel ovnsskjerm med vakkert rosemotiv eksisterer fortsatt og sier mye om hennes kunstneriske evner. At hun også malte på glass vises på noen konkrete gjenstander som ble bevart etter henne. Både farmor og farfar var aktivt med i en menighet i Trondheim. Kanskje var det der de traff hverandre?

Jeg har fortsatt mange spørsmål om hennes liv som ektefelle og mor og hvordan livet deres var, men der stopper historien. Hun døde tidlig og farfar giftet seg på nytt. Det ble derfor få spor etter henne. Det er her en blir minnet på hvor viktig det er å spørre den eldre generasjon for å kunne ta vare på historien. ■■

Slik fant jeg fem nye tremenninger i USA på

Slektsforskning er ofte tidkrevende, men om du har flaks kan det også være fort gjort å få utvidet slekta.

STIAN FRIKSFEN

Farfar og hans søsken holdt seg stort sett i Trøgstad-området, men en av brødrene hans, Steffen, hadde større utferdstrang enn de andre. I 1927 emigrerte han til USA. Helt fra jeg var liten var det snakk om denne onkelen i USA, og selv om jeg ikke var gamle karen, så husker jeg det var det stor ståhei da hans kone – tante Konstanse – besøkte Norge for første gang på 40 år, i 1968.

Jeg visste at hun var enke da hun besøkte Norge, men hadde ikke noe informasjon om når Steffen døde, og heller ikke når hun selv gikk bort. Det eneste jeg visste var at de hele livet hadde bodd i Cleveland i Ohio og jeg tok derfor kontakt med The Cleveland Public Library, Center for Local & Global History for å høre om de kunne bidra med informasjon. Det kunne de – i form av

Skjemaer Steffen Olai har fylt ut etter han flyttet til USA og ble boende der. FOTO: PRIVAT

[illegible][illegible]

en kveld



FOTO: PRIVAT

Friedrich Wilhelms eldste datter sammen med familien sin..



Konstanse og Harrys pass. FOTO: PRIVAT

dødsannonsene deres fra *The Cleveland Press* i henholdsvis 1956 og 1972. Særlig Konstanses dødsannonse interesserte meg, da det der var oppgitt at hun var mor til en reverend Harry Eriksen fra McKeesport, samt bestemor til fem.

Jeg forsøkte å finne ut mer om denne reverend Harry, da jeg tenkte at han kanskje var en offentlig kjent person i Ohio. Dette ga ikke mye resultater, for jeg hadde ikke tatt med i beregningen at Ohio er et skikkelig bibelbelte, og at det finnes tusenvis av reverender, altså pastorer, som virker rundt omkring.

Kopi av Steffens registreringskort i USA.



Kopi av Steffen og Konstanses borgerlige vielse.

BRUKTE FACEBOOK

Jeg satte derfor inn et innlegg i en slektsforskergruppe på Facebook, der jeg etterlyste mer informasjon rundt denne pastoren og hans fem barn. Jeg fikk svar veldig fort, og etter at navnene på de fem barna var avdekket, viste det seg at i hvert fall en av dem var på Facebook. Jeg tok straks kontakt med henne, og senere fikk jeg også kontakt med hennes søsken. Dette var i juni 2018 og jeg kan fortelle at det i løpet av sommeren og høsten





Konstanses salmebok. FOTO: PRIVAT

ERIKSEN, STEFFEN, beloved husband of Konstance, father of Harry of Dayton, O., brother of Hansa Johansen, Erik, Jorgen, Martin and Karl. Services Monday, July 9, at 1:30 P. M., at A. A. Barman Funeral Home, 13124 Euclid Ave.

ERIKSEN

Thora Konstance Eriksen (nee Westby), beloved wife of the late Steffen O., daughter of the late Thorgal of Oslo, Norway, and Anna Kristoffersen-Westby, beloved mother of Rev. Harry, of McKeesport, Pa., grandmother of five, sister of Mrs. Maren Bye, and Rolf Westby, of Oslo, Norway, Monday, Friends may call at The Chas. A. Mandley Funeral Home, 15480 Triskett Rd. at Lorain Ave. Visitation 3:5, 7 P.M. THURSDAY, Service 2 P.M. Friday Apr. 14.

Steffen og Konstanses dødsannonser. FOTO: FAKSIMILE

ble utvekslet veldig mange meldinger og e-poster med historikk og bilder mellom oss seks.

Steffen og Konstanses sønn John Harry Eriksen hadde giftet seg med Evelyn Latz. Sammen fikk de barna Joy, Sharon, Rebecka, Stephen og Deborah.

LIVET I USA

Om Steffen og Konstanses liv i USA vet vi følgende: Steffen var utdannet snekker og jobbet både som det og som vaktmester. De hadde i en lengre periode vaktmesterleilighet i en stor boligblokk i Cleveland. Konstanse jobbet for det meste som vaskehjelp og gjorde rent hos folk. De var enkle mennesker med en sterk gudstro. Bibel og salmebok hadde de med seg fra Norge, og disse ble flittig brukt i alle år og har gått i arv til barnebarna. De var fornøyde med å jobbe for andre og å bo blokkleilighet, de hadde aldri sitt eget hus. Konstanse hadde med seg norske matvaner til USA og barnebarna kan huske at de fikk servert både fiskeboller og krumkaker når de var på besøk. En jul hadde Konstanse tilberedt ansjos, dette falt ikke i smak. Konstanse snakket engelsk med norsk aksent, men var helt flytende i sitt nye hjemlands språk allikevel. Hun var alltid sysselsatt med håndarbeid og barnebarna lærte både å strikke og brodere av henne.



Barnebarna kan huske de fikk servert både fiskeboller og krumkaker når de var på besøk hos sine beste foreldre.

Slektstreff i Båstad

BÅSTAD: Den 19. juli 1968 skrev Indre Smaalenenes Avis om fire svigerinner som møttes etter 40 år, og lørdag 11. mai 2019 møttes mange av svigerinnerenes etterkommere til slektstreff på Venta i Båstad.

Familiens stamfar, Jul Eriksen og kona Maren Bolette fikk seks barn, og det er etterkommere av disse som var samlet.

De seks barna var Hanna Eriksen Tangen (bodde på Tangen i Trøgstad), Erik Eriksen (bodde på Trøgstad), Martin Eriksen



Fire svigerinner møtes etter 40 år



De fire svigerinnerene Eriksen samlet på frukost i Båstad i forbindelse med Elin Eriksen som vertinne. Vi ser her fra venstre: Konstanse, Elin som serverer, Anna (Hilde) og Anna (Ole).

11. MAI: Sittende fra venstre: Pettin Løddesøl, as barnebarn), Helga Tangen (enke etter Hannas sønn), Stephen Eriksen (Steffens barnebarn), Henning Tangen (Eriksens tippoldebarn), Lasse Hanssen (Hannas oldebarn), Elin M. Eriksen (Jergens barnebarn), Benny Hanssen (Jergens barnebarn) på armen til mamma Silje Gundersen (Jergens barnebarn). Etter Karl og Martin Eriksen er det ingen fra å delta.

al-feiring i Oslo. Han er prest og til Richland i staten i USA's vestkyst. Første besøk i som besteforel og Konstanse reiste fra i 1927. Han ville denne gangen,

men vi vet at hans fire søstre Sharon, Joy, Rebecca og Debbie følger naye med på hva han opplever i Norge, og det er meget mulig at de også tar turen til besteforeldrenes hjemland på et senere tidspunkt.

Stian M. Eriksen

Skannede faksimiler av avisartikler som omtaler Konstanses Norgesbesøk på 60-tallet og barnebarnets besøk i fjor.

min mor tilkalt som tolk, i tilfelle den amerikanske gjesten bare snakket engelsk. Det ble ikke nødvendig med noen oversettelse, Konstanse snakket norsk helt fullstendig flytende fremdeles i 1968, førti år etter at hun emigrerte. Norgesbesøket hennes ble jevnt fordelt på Oslo (der hun hadde søsken) og Trøgstad (der hun hadde svigerinner). Hun hadde mange ganger snakket om å reise på besøk til gamlelandet, men det passet likt som aldri. Da hun var blitt 72 år fikk hun streng beskjed av familien at nå «måtte hun bare besøke Norge», og slik ble det. Litt ny garderobe og et frisørbesøk ble ordnet, flybillett bestilt og hun fikk et fantastisk hyggelig opphold i Norge. Hun skulle nok gjerne hatt med seg Steffen også, men han hadde dessverre gått bort tolv år tidligere.

VELSIGNELSE FOR SLEKTSFORSKERE

Etter besøket stoppet kontakten mellom landegrensene gradvis og inntil for halvannet år siden visste jeg omtrent ingenting om pappas utvandrede onkel og tante. Nå vet jeg masse og har god kontakt med alle deres fem barnebarn. Ett av dem, Stephen, kom til og med på besøk i sommer og fikk møte storfamilien. Spesielt artig var det at flere eldre familiemedlemmer i Trøgstad fremdeles hadde både julegaver og kort som hadde blitt sendt dem fra USA-slektningene på 40- og 50-tallet. Og min gamle tante på snart 93 år synes det var storveies å få møte barnebarnet til sin onkel, for han hadde hun aldri møtt. Facebook og andre sosiale medier er med andre ord være en velsignelse for oss slektsforskere og kan føre familier sammen igjen etter mange års fravær. ■

Historia om Long Tom

Oldemors onklar emigrerte til USA på midten av 1800-talet. Her bygde dei seg opp med hardt arbeid og endte til slutt opp som saloon-eigar og county lawyer.

■ OLE BJØRN BRINGA

Mine tipp-tippoldeforeldre Bergit Torjusdotter og Knut Sveinsson bytte til seg Nordigard Nordgarden i Seljord i 1834. Garden hadde midt på 1600-talet vore i eige av forfedrene av Bergit. Fem born hadde dei då dei busette seg på den staslege garden og dei fekk fire til før Knut døydde i 1841, berre 48 år gamal.

Draumen om Amerika gjekk som eld i tørt gras gjennom bygdene i øvre Telemark i kjølvatnet av utvandring med Restauration frå Stavanger i 1825. Av all utvandring frå Noreg til Amerika i perioden 1836–1845 kom heile 45 prosent frå dette området, innafør trekanten omslutta av Seljord, Rauland og Tinn. Kontakten med Vestlandet og kopiar av brev frå Restauration-utvandrane frå 1825 gjorde sitt, og med snautt driftsgrunnlag frå naturens side og aukande folketal i bygdene, vart avgjerdi om utvandring ein svært aktuell utveg for mange. I 1843 forlet heile 189 seljordingar heimbygdi si og la ut på den lange reisa over Atlanteren.

UTVANDRA MED «AXEL & VALBORG»

Båtbillettane i desse fyrste pioneråri var dyre, men familien på Nordigard Nordgarden sat nokolunde godt i det. Dermed fekk tre av borni der høve til å fara frå bygd og ætt saman med mange sambygdingar; Gunhild, Guro og Svein. Seinare skulle også alle dei andre syskeni utvandre, bortsett frå tippoldemor mi Torbjørg.

Reisefylgjet til dei tre syskeni som utvandra våren 1843, tok briggen «Axel & Valborg» frå Skien 26. mai og kom til Le Havre i Frankrike 13. juni. Seglskuta «Lorena» gjekk frå Le Havre kort tid etter og nådde fram til New York 17. juli. Derifrå tok dei dampbåt opp Hudson River til Albany, der dei gjekk over på kanalbåten på Erie Canal. Nok eit skifte av transportmiddel i enden av kanalen, ved Buffalo, no var det dampskip over dei store sjoane. I Milwaukee i Wisconsin steig dei i land etter åtte til ti veker på gyngande reisefot. Derifrå bars det til fots fram til Koshkonong Prairie, kalla «Kakseland» blant

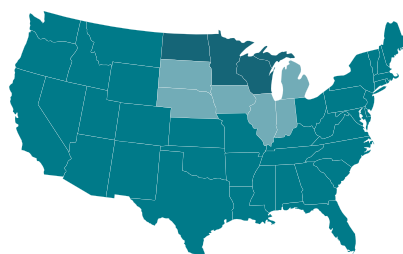
Store-Svein og Torbjørg.

Bergit Torjusdotter (1802–1881) Nordgarden.



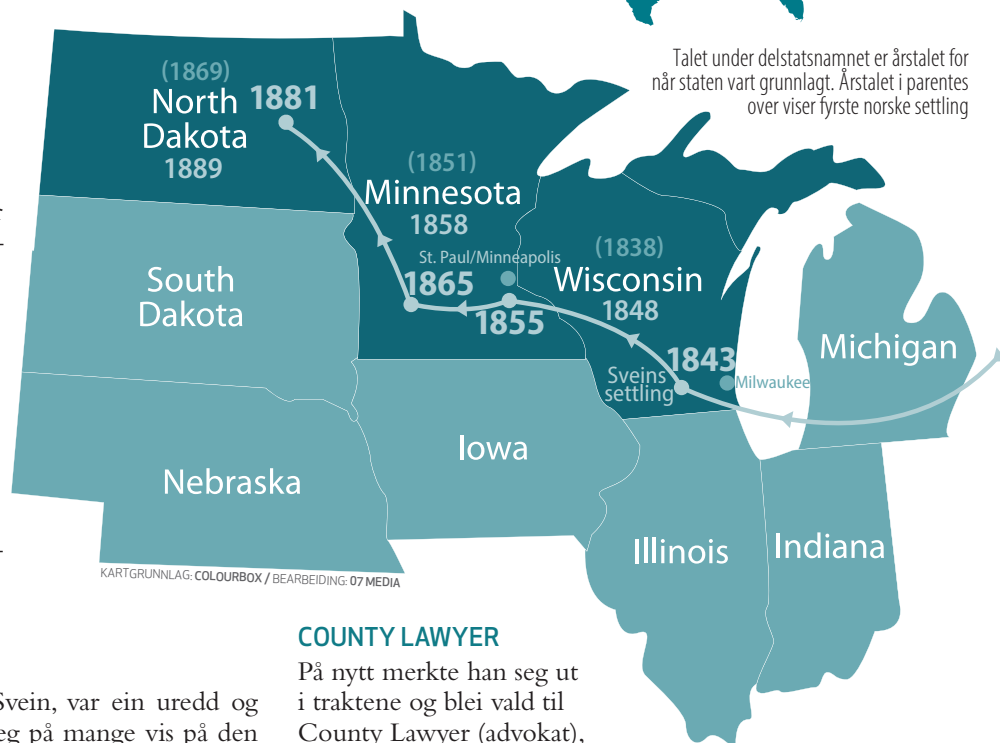
FOTO: PRIVAT

og Store-Svein



nordmenn, då der var så grøderikt og lettdrive. Alt tyder på at reisemålet ikkje var tilfeldig, her hadde nok skildringane i utvandrarsbrev som fann vegen til Seljord, hatt ei sterk magnetisk tiltrekkjingskraft.

Gunhild gifte seg med Kjetil Torjusson Børte frå Bø, medan systera Guro gifte seg med Eivind Torsteinsson Innleggen frå Sauherad. Også Svein gifte seg med ei frå egne heimtrakter, ja jamvel sambygding.



YNGSTEBROR DROG ETTER

17-åringen Svein, kalla Store-Svein, var ein uredd og sterk kar som sette spor etter seg på mange vis på den amerikanske prærien gjennom tidi. Han rydda seg opp store farmar som han selde med god fortjeneste før han stendig drog vestover og tok nytt og billig land, som han dyrka opp og selde att.

Den yngre broren, Torjus Knutsson, melde utvandring frå Seljord 30. april 1851. Han var då 16 år. Den 24. mai reiste han med briggen Alert frå Kragerø og var framme i New York 15. juli. Nyss framme i Dane County, Wisconsin, var unge Torjus alt landeigar, etter at storebror Svein hadde kjøpt land for han i mars same året. 10. september blei papiri undertekna. På førehand må det ha vore brevveksling mellom Svein og Torjus om dette, men ingen brev er funne, korkje i USA eller i Noreg.

I 1855 drog Store-Svein med familie og fylgje vestover til Goodhue County, Minnesota. Der gjorde han effektivt slutt på den såkalla «Klubbelova», som var praktisert av dei fyrste settlarane der for å halde nykommarar unna. Her bygde han opp ein stor farm og i 1861 gjorde han seg ein tur heim att til Noreg, der han fekk med seg to systre over til prærien, den eine med mann og fire born. Desse gav han ein del av sin eigen farm som ein start.

Kring 1864 braut han opp att og drog vest i staten, til Yellow Medicine County. Plassen som i dag heiter Hanley Falls namna han Seljord i fyrstningi og etablerte mellom anna postkontor der.

COUNTY LAWYER

På nytt merkte han seg ut i traktene og blei vald til County Lawyer (advokat), intelligent og uredd som han var, og som alltid stod opp for dei svake mot dei sterke.

Fleire av syskjene hans kom etter dit, men Torjus, eller Long Tom, som han vart kalla, drog lenger vestover på eit tidspunkt. Han skaffa seg ein saloon i San Francisco og gjorde det bra, men på sine gamle dagar skal han ha blitt tekjen av dage der. Oldemor mi heime i Seljord skal deretter ha fått melding om ein stor arv etter den bornlause onkelen sin, slik det går fram av andre brev eg har funne heime på slektsgarden, der også eg voks opp, men ingen slik arv kom. Ryktet seier at eit jordskjelv i byen øydela både eigedom, saloon og også arkivspor frå denne perioden.

Svein, derimot, fann det for godt å søkje nye utfordringar i Nord-Dakota i 1881, dit han flutte med kona og nokre av dei seks borna. Også her merkte han seg ut. Martin Ulvestad skriv dette om Svein Nordgarden i boka *Nordmændene i Amerika*:

«Disse to menn; «Pioner Nelson» og Sven Nordgard, står for meg som sanne typer på norske nyrydningsmenn her i det nye Nordvesten. Uten synderlig skoleutdannelse, men med et overmål av naturlig begavelse som et langt liv ute på sivilisasjonens grenser hadde utviklet til kjekke, helstøpte karakterer. Det er slike som disse vårt folk har å takke for den respekt vi har vunnet blant befolkningen i våre nye hjem i Nordvesten.»

Eli Bungum, den foreldreause jenta med

Eli Lardotter Bungum vart født på garden Bungane den 27. mars 1855. Livet hennar starta dramatisk på ei fjellhylle 500 meter over havet, men enda godt i USA.

■ STEINAR BUNGUM

Foreldra til Eli var Lars Guttormson og Thuri Oladatter Holane. Dei gifte seg i Arna fjord kyrkje i Vik kommune i 1834. Saman fekk dei elleve born, men fem av dei døydde kort tid etter fødselen.

Etter vinteren 1855 skjer det som ikkje skulle skje. Oddgeir Bruaset beskriv det slik:

«Ein dag i overgangen mellom vinter og vår i året 1855 drog mannen ut på ein av sine tallause jakturar. Huslyden trong mat, og som så mang ein gong laut mannen setje si lit til rype-snarene sine. I kveldinga skulle han vende heim til dei ventande med fugl i sekken. Men denne kvelden kom ikkje mannen heim att. Han kom først då grannane hadde grave han fram frå snøskredskavlane og bore han livlaus heim på ei bære snikra i skogen. Berre tre dagar etter fødte Turi det tolvte barnet deira, ei dotter. Ho kom så altfor tidleg, vesle Eli. Sjøkket som Turi fekk då mennene bar Lars heim, hadde nok framskunda fødselen. Likevel greidde ho seg, veslejenta. Det gjekk verre med mora. Turi fekk barsel feber, det var ein sjukdom det fanst fårådgerder mot når den først fekk overtaket. Nokre dagar etter at jenta kom til verda, fall også mora ifrå. På vel ei veke miste dei sju borna både mora og faren. Den eldste var 23 år, den yngste seks dagar gamal».

Den vesle jenta som vart fødd på Bungum 27. mars 1855 var altså Eli. Då sjansane for at ho ville overleve var små vart ho straks heimedøpt av Gullak Larson som var trulova med hennar eldste syster. Heimedåpen vart stadfesta i Arna fjord kyrkje 6. mai same året.

Vi veit lite om korleis dei ordna seg på Bungane etter den dramatiske hendinga. Livet skulle gå vidare og det var mange munnar å metta. Besteforeldra Anna Steffendatter og Guttorm Larson budde på garden, saman med fleire andre familiemedlemmer. Kanskje var det så mange som 13 pesonar på garden i 1855/1856. Hausten 1855 gav Vik Sparebank eit usikra lån på 25 spesidalar husstanden, så det må ha vore vanskelige tider.

Frå protokollen til Fattigstyret for 1857 kjem det fram



Eli Larsdatter Bungum i USA. FOTO: PRIVAT

at Ola, Johan, Peder og Eli vart bortsette til oppfostring på fire ulike gardar i Arna fjord sokn. Om dette hende alt i 1855 veit vi ikkje. Eli havna på garden Flete og fosterforeldra hennar fekk tolv spesidalar for å oppfostre henne.

Vi må fram til året 1865 før vi finn nye opplysningar

den store etterslekta

FOTO: PRIVAT



om Eli og då finn vi noko om henne i folketeljingsprotokollen. Der står det at ho blir fostra opp av fattiggassen.

Til venstre portrett av Eli Larsdatter Bungum. Over gravsteinen til Eli Larsdatter Bungum. Ho fekk 56 barnebarn og eit utal oldeborn. FOTO: PRIVAT

ELI UTVANDRAR TIL USA

Året etter folketeljinga utvandra Eli til USA saman med broren Ola og systra Brita. Korleis dei hadde oppspart pengar til reisa veit vi ikkje. Arven dei fekk etter foreldra var svært liten, Eli fekk berre litt over tre spesidalar. Systra Anna hadde utvandra i 1860, kanskje ho hadde sendt pengar heim til Noreg og som vart brukt til å betala USA-reisa med?

Det er registrert at Eli, Brita og Ola reiste frå Bergen 25. april med briggen «Brødrene» og at dei kom til Québec i Canada 27. mai.

Frå Québec var det grenseovergang til USA.

Jernbana kom til Minnesota i 1862 og det er mogeleg at desse tre syskena kom fram til Dodge county i Minnesota med jernbana. Der budde allereie systra Anna og hennar mann.

Tre år etter utvandringa, budde framleis Eli og Brita i Canisteo. Det ser vi i den amerikanske folketeljinga frå 1870.

ELI GIFTER SEG

Eli vart gift med Jacob Ingebrigtson Trefall i Olmsted County 18. november 1874. Jacob kom til USA i 1864 frå Trefall i Eksingedalen. Ved folketeljinga i 1875 bur Eli og Jacob hjå Anna og Gullak Larson. I USA tok Jacob etter kvart familienamnet Emerson. Eli vart ofte nemt som Ella eller Ellen i offentlege register. Dei fekk etter kvart sin egen gard på rundt 300 mål og byrja med mjølkeproduksjon.

Dei fekk etterkvart 16 born. Dei fyrste, tvillingparet Lewis Julius (Lars) og Johanne, vart fødd 29. juli 1876 og deretter kom borna «på rekke og rad». Dei siste borna vart fødd i 1901, då Eli var 46 år. Det var tvillingane Edwin Julius og Jacob, men desse to gutane døydde rett etter fødselen.

Nokre år etter, i 1905, dør også Eli. Ho vart gravlagd på South Zumbro Lutheran Church Cemetery i Canisteo. Den foreldrelause jenta som vart fødd så altfor tidleg under dramatiske omstender, fekk 56 barnebarn og eit utal oldeborn.

Kvar vart det av farfar?



Lars Lervik før 1910.
FOTO: PRIVAT

Farfar reiste til USA i 1910, tre dagar etter han gifta seg med farmor. Dei såg aldri kvarandre igjen og korleis resten av livet hans vart, var ei stor gåte for oss fram til vi som interesserte slektsgranskarar, tok til å leite.

■ KAARE LERVIK

Farfar reiste til USA i mars 1910. Kvifor han reiste, veit vi ikkje. Han vart gift i Vestnes kyrkje 10. mars 1910. Dette var ein torsdag, og laurdag same veka reiste han med båt frå Ålesund. Far vart født i juli same året. Han voks for det meste opp hos besteforeldra, og hadde det godt der. Sin eigen far skulle han aldri møte, og faren vart nok også svært lite snakka om i familien.

Sjølv om farfar reiste, fortsette han å være gift med farmor i tolv år. Sommaren og hausten 1920 var farmor buedeie på ei seter på heimstaden sin. Der kom ho i kontakt med høgsterettsadvokat Jacob Schulze frå Oslo som var der saman med sin gode venn kjøpmann Leonard Birkevoll frå Ålesund, på rypejakt. Konene deira var også der. Schulze hjelpa farmor slik at ho fekk skilsmisse i januar 1922.

Den 26. februar 1921 skriv farfar Lars eit svært trist brev til kona si. Det vart skrive i Minneapolis og vi reknar med at det brevet var eit svar til farmor som nok hadde forlangt skilsmisse. Opninga av brevet fortel ein god del. «Min bekjente Guraa!» I brevet seier han seg lei for at han ikkje har vore ein god forsørger for henne eller guten.

«Derfor saa giver jeg dig din frihed tilbakers som du havde før, og for langer og saa min ifra dig. Det er best for dig. Du kan faa laav til at gifte dig igjen, for jeg kan aldrig blive nogen forsørger verken for dig eller nogen anden.»

Han avsluttar brevet slik:

«Jeg siger dig farvel og lev vel! Farvel til alle sammen som er der over i det gamle land! Min livs vandring er ent. Farvel for bestandig Guraa!»

Han hadde då adressa 813, 27. Avenue Minneapolis i Minnesota.

Tankane har vore mange etter at vi las dette brevet. Etter mange år med leiting på Ancestry og andre kjelder, visste vi ein del: 25. mars kom RMS «Lusitania» til Ellis

Island frå Liverpool. I folketeljinga frå 1915 finn vi han i Lawton, Ramsey County i Nord-Dakota I 1916 søker han om amerikansk statsborgarskap, men den søknaden trur vi aldri vart innvilga. Året 1918 er han registrert i militære rullar i Ramsey County i Nord-Dakota. Folketeljinga frå 1920 viser at han bur hos John Wold i Edmore, Ramsey County. Så i 1921 finn vi han altså att i Minneapolis.

I FOTSPORA TIL FARFAR

100 år etter at farfar drog til USA, reiste også vi for å leite vidare etter farfar og spora han etterlet seg. Då var vi mellom anna på stemne i Møre og Romsdals-laget som dette året var lagt til Rochester i Minnesota. Dette laget vart stifta 25. juni 1910 i Moorhead i Minnesota. og er eit fellesråd for bygdela. Alle fylka i Norge har tilsvarende lag i USA. Farfar var medlem i Møre og Romsdal-laget kort tid etter at han kom til USA. På stemnet var nokre av medlemmane kjent for å kunne finne sakna personar, men akkurat denne saka klarte dei ikkje å løyse.

På denne turen besøkte vi dei adressene vi kjente. Sjølv om vi ikkje fann noko nytt, var det likevel interessant å sjå stader der farfar hadde arbeidd og budd, slik som hamneområdet i Duluth. Mest emosjonelt var det å gå rundt i 27. Avenue i Minneapolis. Sjølve huset han budde i var borte, for der låg det no ein motorveg, men elles var mykje som i 1921.

NYE OPPLYSNINGAR KJEM TIL

Gjennombrotet kom vinteren 2013. Då kom naboen vår med ein tom konvolutt ho hadde funne etter bestefaren sin. Han og farfar var brør. Han hadde altså gitt livsteikn frå seg så seint som i 1958. Det stod i sterk kontrast til «Min livs vandring er ent.» Godt nytt for oss.

Avsendar var altså Lars, c/o Edwin H. Buraas, og dette vart nøkkelen til heile saka. Familien Buraas fann vi i folketeljinga frå 1940. Der var ingen Lars, men ved å leite i naboskapet til Buraas, fann vi han hos Elwin C. Haga, kona Hanna og dotter Avis. Ved hjelp av Google kom vi over ein blogg som dotter til Avis hadde, og den vart òg viktig, for her var heile familien presentert. Her fann vi at Avis var gift med finnen Lindros, og dei budde i California. Kvar sommar var Avis tilbake til huset sitt i Northwood. Gjennom bloggen fekk vi telefonnummer. Under stemnet i Rochester oppretta vi kontaktar, og ein av dei, Gary Ericson, nytta vi oss av. Han fann dødsattesten til farfar.

STILLE OG FOLKESKY

Sommaren 2013 måtte det bli ny tur til USA, denne gongen til Northwood i Nord-Dakota. Der fekk vi møte ei åndsfrisk og sprek 89 år gamal dame, Avis Lindroos, som altså var dotter på farmen der farfar arbeidde dei siste 30–40-åra av livet sitt. Ho følgde oss til Haga Farm. No var det barnebarnet hennar, Noelle, som dreiv farmen. Også bilde frå farmen slik det såg ut på Lars si tid, kunne ho vise fram. Husa var borte no, men tuntrea stod der. For meg vart det ganske så emosjonelt å gå rundt på tomte.

I folketeljinga frå 1940 stod det at Lars var singel. Då kan ein ikkje undre seg over at Avis vart svært overraska da ho fekk vite at Lars hadde etterkommarar i Norge. Ho kunne fortelje oss om ein stille, ja, nesten folkesky, person. Kvifor hadde han blitt slik? Han var glad og munter i sin ungdom. Vi gjorde oss våre tankar.

På eit seniorsenter i den vesle landsbyen, møtte vi også, heilt tilfeldig, ho som hadde skrive dødsattesten til farfar. «I have written this» kunne fru Arnett fortelje oss. Attesten viste at farfar døydd på Northwood Deaconess Hospital 21. november 1961.

Lars Lervik i USA. FOTO: PRIVAT



Tuntrea på Haga Farm. FOTO: PRIVAT

FAR FEKK ALDRI VITE

Farfar døydd fattig. Han hadde ingen etter seg i USA. Grava hans fann vi ikkje heilt nøyaktig, men det vart sagt at fattige folk vart gravlagt på ein liten del av gravplassen i Northwood. Da vi stod der, var i grunnen ringen slutta, men farfar har ikkje heilt slept taket i meg. No er det ein viss fred over minnet om ein person som eigentleg står meg nær.

Far snakka aldri om far sin med meg, og vi hadde svært god kontakt heile livet, men eg veit at han sakna han. I alt det arbeidet kona mi og eg, godt assistert av eldste son vår som òg var med på turane til USA, har lagt ned for å finne ut mest mogleg om farfar, har min eigen far vore i tankane mine.

Far min døydd i 1984. Han fekk ikkje vite det vi veit i dag, noko eg synest er sårt å tenkje på. Fleire gonger har vi snakka om at det er mange i vår familie, og ikkje minst farfar, som skulle ha visst kor mykje tid, ja pengar også, vi har brukt for å finne han att. Vi har nådd fleire mål under vegs, og eitt av dei var å fortelje om han som ingen i vår familie hadde lyst til å fortelje om i hans samtid. ■■

Savnet etter en bestefar

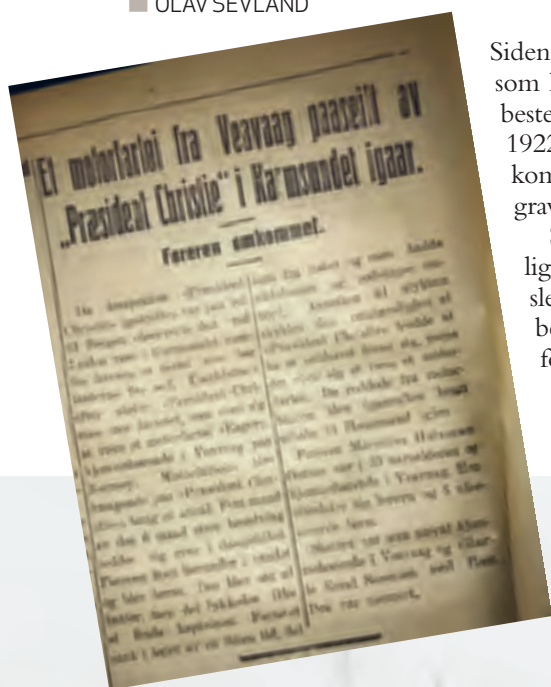
Begge mine bestefedre døde i ung alder, lenge før jeg ble født. Farfar ble 43 år og morfar 31 år gammel da han døde. Min mor var bare fem år gammel da hennes far, som var fiskeskipper, omkom på sjøen i tragisk drukningsulykke. Da jeg ble voksen ville jeg finne ut mer om det som skjedde den gangen.

OLAV SEVLAND

Siden mor var så ung da ulykken skjedde, hadde hun svært få minner om sin far som hun kunne dele med oss andre. Hun var blitt fortalt at fiskeskibet som min bestefar førte, kolliderte med et stort dampskip like utenfor Haugesund vinteren 1922. Et vondt minne, som hadde brent seg fast i hennes bevissthet, var da presten kom med dødsbudskapet. Min bestefar ble aldri funnet, og vi har ikke hatt noen grav å gå til for å minnes han.

Savnet etter gode opplevelser og minner sammen en bestefar har nok alltid ligget i min underbevissthet. Dette er muligens årsaken til at interessen for slektsgransking ble tidlig vekket hos meg. Kirkebøkene var de første kildene jeg begynte å grave i. Opplysningene om fødsel, konfirmasjon, ekteskap og død var forholdsvis lette å finne. Her finner jeg opplysningene om at min morfar, Mar-

Foto fra 1884 av skipet «Præsident Christie» som kolliderte med fiskeskibet «Eager» i Karmsundet. FOTO: NORGES POSTMUSEUM





I 1911 giftet Marselius Halvorsen Østhus seg med Ingeborg Elisabet, født Abrahamsdatter Østhus. FOTO: PRIVAT



Faksimile av dødsannonсен til Marselius Halvorsen.

selius Halvorsen Østhus, ble født på gården Østhus i Åkra kommune på Karmøy i 1890. Videre finner jeg at han i 1911 gifter han seg med Ingeborg Elisabet, født Abrahamsdatter Østhus og at han døde 1. februar 1922. I kolonnen for dødsårsak står det: «Blev paaseilet av dampskip og druknet» og i kolonnen for anmerkninger: «Ikke gjenfunnen». Også i folketellingen 1910 for Haugesund finner jeg interessante opplysninger, nemlig at han er «logerende» i Sundgate 4, ugift og «styrmandsskoleelev».

I kirkebøkene finner jeg også opplysninger om at mine besteforeldre, Ingeborg Elisabet og Marselius, fikk sitt første barn samme år som de giftet seg. Siden kom det fire barn til med ca. to års mellomrom. Som enke fikk bestemor ansvar for fem barn i alderen tre til elleve år.

AVISEN GAV SVAR

Etter flere års detektivarbeid med søk i ulike kilder, har jeg endelig funnet svar på mange av mine spørsmål om drukningsulykken. Blant annet fant jeg mye informasjon i lokalavisen *Haugesunds Avis* fra dagen etter ulykken.

I avisen kan vi blant annet lese at:

- ➊ Det var dampskipet «Præsident Christie» som på vei til Bergen kolliderte med fiskebåten «Eager» i Karmsundet. Mannskapet på dampskipet trodde at de hadde et seilfartøy foran seg, mens det viste seg å være et motorfartøy.
- ➋ «Eager» hadde vært ute på fiske og hadde sildefangst og redskaper om bord.
- ➌ Av en besetning på seks ble alle reddet, unntatt min bestefar.
- ➍ Fartøyet, som var hjemmehørende i Veavåg, sank i løpet av en times tid.

Etter å ha funnet navn på båtene, samt dato for hendelsen, henvendte jeg meg til Arkivverket med spørsmål om det var mulig å finne den aktuelle sjøforklaringen i deres arkiver. Jeg fikk rask tilbakemelding om følgende:

«I ekstrarettssprotokoll, Bb9, for sjørettsaker finner vi på side 158, en sjørett fra 6. februar 1922, en sak der M/K Eagle og «Præsident Christie» er involvert, og der føreren, som riktig nok ikke er nevnt ved navn, forsvant.»

SAKEN KOM FOR SJØRET TEN

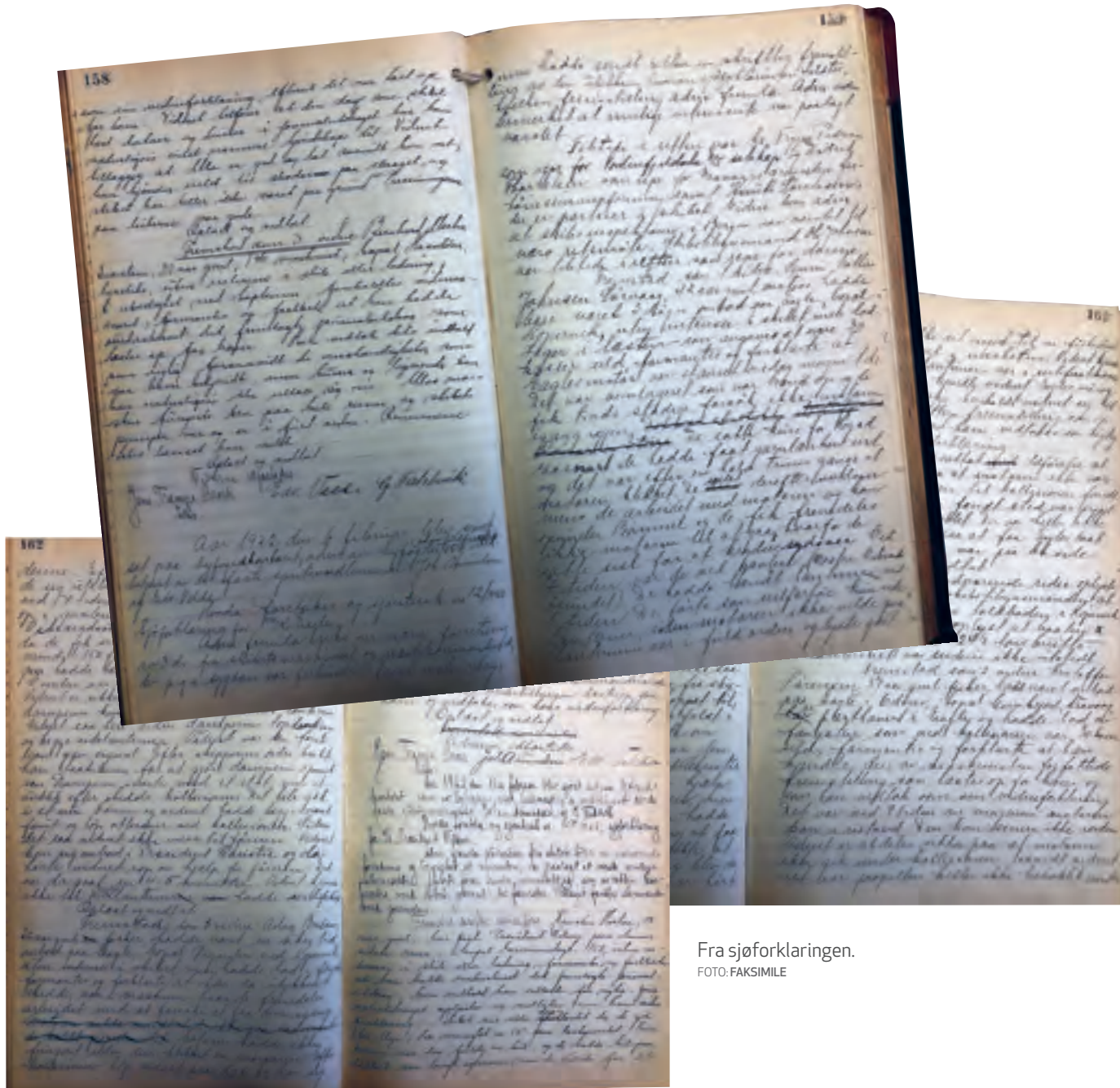
Den 6. februar 1922 ble det satt sjørett på byfogdens kontor i Haugesund i sjørettssak nr. 12/1922. Her gir tre vitner som var om bord og som overlevde forliset, en detaljert beskrivelse av den dramatiske hendelsen.

Førte vitne, matros Severin Mathias Johnsen Sørvaag (42) fra Kopervik hadde bare vært ombord på Eager i tre døgn da ulykken skjedde. Han fortalte at de hadde fått fiskeredskaper ombord og var på vei mot Haugesund da motoren stanset tidlig om morgenen den 1. februar. Veivlageret hadde brent opp. Mens maskinisten jobbet med å få motoren i gang igjen, heiste de seil like utenfor Bømlo for å krysse sydover. Etter å ha tent sidelanterner som for seilfartøy rundt klokka 5, var de kommet til Vibrandsøysundet et par timer seinere. Lanternene var i god stand og lyste godt. Også roret fungerte som det skulle. Eager hadde tåkelur og denne ble brukt til å gi nødsignal da de oppdaget dampskipet Præsident Christie som kom sydfra og var 1502200 favner unna. Dampskipet ga et støt i fløyta da det var rundt 75 favner unna. Eagle gjorde liten fart i den svake brisen, kanskje bare 1/2 knop og man klarte ikke å styre unna det store dampskipet. Kollisjonen var ikke til å unngå og damperen skar dypt inn i fiskefartøyet. I kollisjonøyeblikket var det to mann i maskinrommet, vitnet Serverin Mathias Johnsen Sørvaag, sto til rors. I panikken som oppsto, hadde alle nok med å redde sitt eget liv. Fiskeskøyas livbåt som var surret i davitene, fikk de ikke benyttet. Heller ikke de to livbøyene, som var ombord, ble benyttet. Det ble ikke kastet ut redningstau fra Præsident Christie og mannskapet skjønte at det beste var å klatre opp på baugen på det synkende skipet og hoppe derfra. Min bestefar som ikke nådde opp da han hoppet, falt i sjøen. Vitnet så han falle og hørte ropet om hjelp. Da de fem andre var reddet ombord i dampskipet, kunne de fortsatt høre min bestefars rop om hjelp. Det ble etter hvert satt ut båt fra dampskipet, men de fant han ikke.

ET ROP OM HJELP

Andre vitne, fisker Kristoffer Sørensen (37) fra Munkejord i Veavåg, hadde vært ombord på Eagle i seks døgn





Fra sjøforklaringen.

FOTO: FAKSIMILE

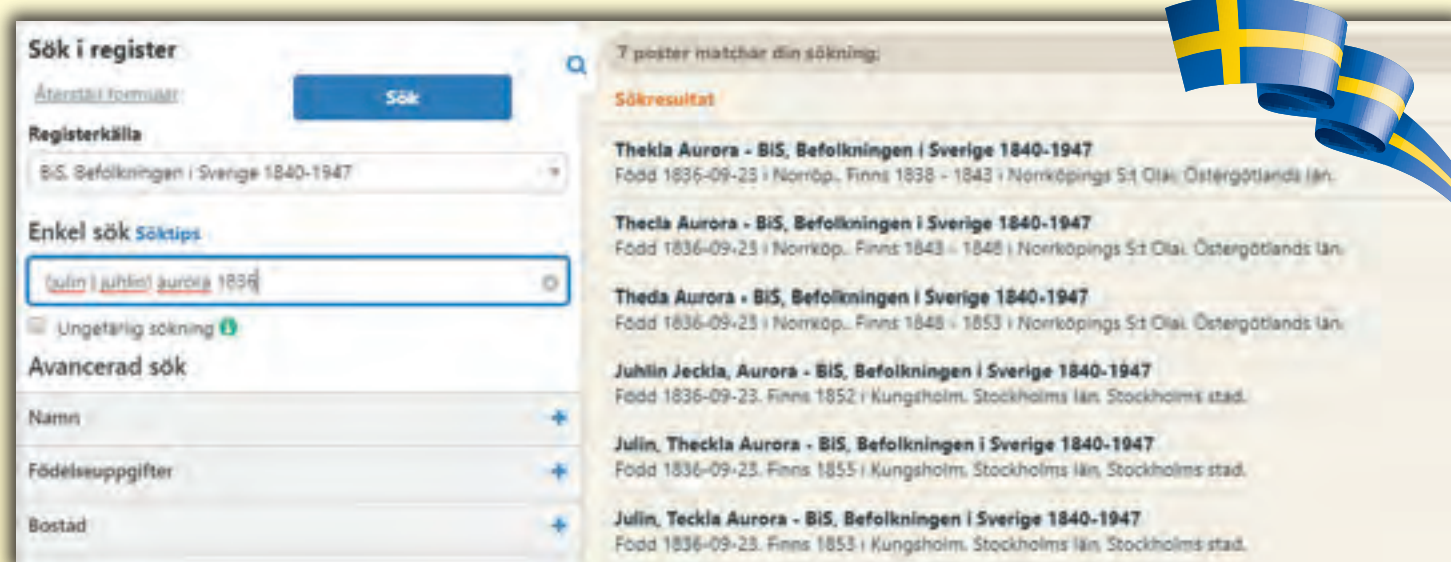
da ulykken skjedde. Han forklarte at de hadde 30 kasser sild ombord. Det var klarvær, vinden var fra sydost og de var omtrent midtfjords da de fikk øye på dampskipet rundt 150 favner unna. Etter skipperens ordre brukte han tåkeluren for å gjøre dampskipet oppmerksom. Den svarte med et støt og like etterpå skjedde kollisjonen. Alt skjedde veldig fort. Skipperen og vitnet hadde begge vært forut og løp akterover ved kollisjonen. Etter dette så han ikke mere til skipperen, men etter at han selv hadde reddet seg ombord i Præsident Christie, hørte han rop om hjelp fra føreren. Det var da gått fire-fem minutter.

Tredje vitne, fisker Aslag Bendixen fra Øigarden ved

Kopervik (22), hadde vært en ukes tid ombord på Eagle. Han var i maskinen og jobbet med å få motoren i gang, da ulykken skjedde. Han løp opp på dekk og klarte å komme seg velberget ombord i dampskipet. Han så ikke noe til føreren, men hørte hans rop om hjelp.

Jeg fikk aldri møte min bestefar, men gjennom denne sjøforklaringen har jeg fått et tydelig bilde av dramatikken rundt hans død. Å lese beretningen om når han ligger i det iskalde vannet og roper om hjelp, har virkelig rørt meg. Selv om dette er en trist historie, er det likevel godt å ha fått svar på noen av de spørsmålene som ingen i min nærmeste familie har kunnet gi meg svar på.

STÖRST BLIR STÖRRE



The screenshot shows the 'Sök i register' (Search in registers) page on the ArkivDigital website. On the left, there's a sidebar with search filters: 'Registerkälla' (Source) set to 'BiS, Befolkningen i Sverige 1840-1947', 'Enkel sök Söktips' (Simple search Tip) with a search term 'Julin, Thekla Aurora 1836', and 'Avancerad sök' (Advanced search) with expandable sections for 'Namn', 'Födelseuppgifter', and 'Bostad'. The main area shows '7 poster matchar din sökning:' (7 records match your search:). The results list includes: 'Thekla Aurora - BiS, Befolkningen i Sverige 1840-1947' (Born 1836-09-23 in Norrköping, Finland 1838-1843 in Norrköpings S:t Olof, Östergötlands län); 'Thekla Aurora - BiS, Befolkningen i Sverige 1840-1947' (Born 1836-09-23 in Norrköping, Finland 1843-1848 in Norrköpings S:t Olof, Östergötlands län); 'Theda Aurora - BiS, Befolkningen i Sverige 1840-1947' (Born 1836-09-23 in Norrköping, Finland 1848-1853 in Norrköpings S:t Olof, Östergötlands län); 'Juhlin Jeckla, Aurora - BiS, Befolkningen i Sverige 1840-1947' (Born 1836-09-23, Finland 1852 in Kungsholm, Stockholms län, Stockholm stad); 'Julin, Thekla Aurora - BiS, Befolkningen i Sverige 1840-1947' (Born 1836-09-23, Finland 1855 in Kungsholm, Stockholms län, Stockholm stad); and 'Julin, Teckla Aurora - BiS, Befolkningen i Sverige 1840-1947' (Born 1836-09-23, Finland 1853 in Kungsholm, Stockholms län, Stockholm stad). A Swedish flag graphic is positioned to the right of the search results.

BiS växer med tjugo år

Sveriges största personregister finns hos ArkivDigital. Det kallas *BiS* (*Befolkningen i Sverige*) och växte nyligen med tjugo år så att det omfattar 1840 till 1947.

Registret redovisar alla som finns noterade i husförhörlängder och församlingsböcker under dessa år. Eller för att vara mer exakt: Längden ska vara avslutad mellan 1840 och 1947 (en längd som omfattar 1825-1842 är registrerad, men inte en längd för åren 1935-1949).

Varenda person som nämns i böckerna finns med i registret. Alla barn, alla drängar och pigor och alla andra som då bodde i

Sverige, rika som fattiga, gamla som unga. Mer än 133 miljoner poster, drygt 13 gånger Sveriges nuvarande befolkning! Så många blir det därför att flertalet nämns på olika ställen i källmaterialet.

Som en extra bonus ingår hela *Rotemansarkivet* i BiS, Stockholms speciella folkbokföring under åren 1878-1926, som har registrerats och digitaliserats av Stockholms stadsarkiv, ett arbete som tog flera decennier.

BiS ingår i alla ArkivDigital-abonnemang tillsammans med många andra användbara register, exempelvis Sveriges befolkning 1940, 1950, 1960, 1975 och 1985, värnpliktskort och emigranter.

Läs mer på www.arkivdigital.se



ArkivDigital
Din nyckel till historisk kunskap

ArkivDigital är Sveriges ledande leverantör av historiskt källmaterial via internet till historiker, släkt- och hembygdsforskare och alla andra som vill studera källorna i original. Bolaget grundades 2005 och har i dag ca 35 anställda och 370 aktieägare.

Mine tippoldeforeldre – *historien om Lovise og Tobias*

Min bestefar Kristoffer Stenseth ble født i Nannestad i 1886. Han har skrevet erindringer om sitt liv, men starter med å si at han vet veldig lite om sine foreldre og besteforeldre. Da jeg begynte å grave i røttene mine, viste familiehistorien seg å være mer dramatisk og annerledes enn det hans mor hadde fortalt.

■ TOVE HAUGERUDBRÅTEN

Om sin mors familie skriver bestefar:

«Jeg vil derfor først gi min mors levnetsløp i den utstrekning jeg selv kjenner det. Det lengst tilbakeliggende jeg vet, er at min mors mor hette Lovise og skal være kommet fra en gård i Rygge ved navn Rosnes. Mor har fortalt at mormor var gift med en svenske ved navn Tobias Johansen Lindberg. Mor, Josefine Marie Thobiasdatter Lindberg er født 28. april 1857 i Christiania. De bodde blant annet en tid på Ladegårdsoen (nåværende Bygdøy). Min bestefar må antagelig ha vært død ganske tidlig, for mormor ble tidlig enke og måtte ernære seg med arbeide på Hjula væveri i Christiania. Mor har fortalt at hun måtte være med på veveriet og sende tråder men sovnet nok av enkelte ganger når hun ble for trett. Hun var da under 9 år. Mor og mormor bodde i Åsengata i Oslo, den gang Christiania. Huset var et av de nederste nærmest Vogtsgata eller kanskje som det den gang het Sandakerveien».

Videre har han skrevet «Josefine kom til Stenseth som foreldreløs i 9–10-årsalderen, bortsatt av myndighetene i Christiania.»

HVORFOR MÅTTE JOSEFINE FLYTTE?

Hvorfor havnet hun der? Og hva skjedde med foreldrene?

Det første jeg gjorde for å finne Josefines historie var å lete etter Lovise Rosnes i kirkebøkene fra Rygge. Men der fant jeg ingen med dette navnet.

I folketelling 1865 for Kristiania, fant jeg en pike som heter Josefine Fabrusiusen. Hun er ni år på dette tidspunktet og bor sammen med moren Lovise Halvorsen. Som bestefar skrev, bodde de to i Aasengade 13, og Lovise er oppført som fabrikkarbeider.

Jeg gikk så tilbake til kirkebøkene fra Rygge og søkte etter Lovise. Til slutt fant jeg henne, født 27. april 1834.

Foreldrene hennes er Halvor Erichsen og Maria Johnsdatter Støen, og hun har også en tvillingbror som dør tre år gammel. De er oppført som «uægte» barn. Lovise blir konfirmert i 1849. Hun står da oppført med etternavnet Halvorsdatter Rosnæss og er beskrevet med ordene «Teml.god på Kundskap og for Flid og...». Rosnæss-navnet tok hun trolig fra en gård hun jobbet på.

Lovise flytter til Christiania i 1854, og tre år senere blir datteren Josefine Marie født 28. april 1857. 10. mai blir hun døpt på Rikshospitalet. Under far står arbeidsmand Tobias Johannesen Lindberg oppført. Han og Lovise er ikke gift.

INNOM PRINDS CHRISTIAN AUGUSTS MINDE

Jeg begynte å undersøke Tobias sin bakgrunn. Han ble født i Asker 21. september 1829, og hele familien, foreldre med ni barn, flyttet til Christiania og bosatte seg i Ruseløkk-bakken. Jeg fant blant annet dokumenter som viser at han var innom Storgaden Arbeidsanstalt, Prinds Christian Augusts Minde flere ganger. I folketellingen for 1865 står han registrert som ugift tvangslem ved arbeidsanstalten. Årsaken er at han skal inntjene bidrag på tre spd for sitt uekte barn som understøttes av Fattigvesenet i Christiania. Året etter dør han ifølge kirkeboken av sukkersyke.

INNLAGT PÅ OSLO HOSPITAL

I ministerialboken for Oslo Domkirke/Vår Frelsers Menighed fant jeg ut at Lovise dør den 2. januar 1867, 33 år gammel. Hennes oppholdssted var «Sindssygehuset», og det er notert «sindssyke» som dødsårsak, attestert



Josefine på eldre dager. FOTO: PRIVAT



Kristoffer, Josefine og Thor. FOTO: PRIVAT

Josefine som ung.
FOTO: PRIVAT



av lege Winge. Jeg fikk et tips om å gå til Oslo Byarkiv for å høre om de kunne ha noe informasjon om dette og fikk bla gjennom protokollen fra Oslo Hospital. Der fant jeg hele Lovises sykehistorie fra hun ble lagt inn 12. juni 1867 og til hun døde et halvt år seinere.

Her står det blant annet:

«Arbeiderske ved Schous Væveri. Lovise Halvorsdatter lider af religiøs Melancholi og bedes for Christiania. Fattigvæsens Regning indlagt paa Christiania Sindssygeasyl. De nærmere Oplysninger om hendes Tilstand skulle blive directe meddelte Overlæge Winge».

STERK LESNING

Jeg fikk kopi av fire store sider som gir detaljerte opplysninger om hele hennes sykdomshistorie, hennes fysiske og psykiske tilstand, hvordan hun har hatt det, om hennes barndom og forhold til barnets far, medisinerer med mer. Hun har hatt søvnproblemer, hallusinasjoner og ulike plager. Det står også i protokollen at hennes mor har vært «sindssvag de siste 25aar» og skal også ha forsøkt å ta sitt eget liv. Begge foreldrene døde som legdslemmer på hver sin gård i Rygge, altså at de bodde hos en familie som fikk betalt for å huse dem.

Å lese Lovises sykeprotokoll er utrolig sterkt, og det er tydelig at hun har slitt med sykdom i lengre tid, og Korpselege Vogt har behandlet henne gjennom flere år. Lovise ble obdusert, og utifra resultatet ser det ut som hun har hatt flere fysiske sykdommer som kanskje ikke har blitt behandlet. Det var for øvrig hennes husvert i Åsengata som tok affære og bidro til innleggelse, og Hendrik Olsen og kona Marte Olsdatter tok seg av Josefine mens hennes mor var på sykehuset. Dette fant jeg i Fattigvesenets arkiver. Her fant jeg også opplysninger om

Josefines pleieforeldre i Nannestad, gårdbruker Thor Olsen Stenseth og Johanne Olsdatter. Pleiefamilie fikk understøttelse i form av klær, og det ble også utbetalt økonomisk støtte. Understøttelsen opphørte 1. desember 1873. Da Josefine kom til Nannestad 17. april 1868, var hun meget sykkelig og hadde tæring, men det står et avsluttende notat i protokollen datert 13. juli 1869:

«Læreren setter denne Pige øverst blant alle sine Elever og det er ogsaa en sjelden bra Pige, som alle er glad i. Flytter ikke fra sine brave Pleieforeldre.» Bestefar skriver at Josefines pleieforeldre «var rettskafne og bra mennesker og hun ble oppdratt i den pietistiske ånd».

Josefine blir konfirmert i 1873 og ble boende hos sine pleieforeldre på Stenseth. Hun gifter seg med arbeidsmand Kristoffer Thoresen i 1882. Sønnen Thor Julius blir født i 1883, og Josefine er gravid med min bestefar da hennes mann dør av hjernebetennelse før bestefar ble født. Thor blir igjen på Stenseth mens Josefine tar med Kristoffer og søker arbeid rundt omkring på Østlandet før hun bosetter seg på Ladderud i Eidsvoll. Det blir bestefar som tar seg av sin mor og bor sammen med henne i Kristiania da han går på skole, gifter seg og stifter familie. Josefine bor trolig sammen med dem fram til midt på 30-tallet. Hun er bosatt på Stensgaten Pleiehjem da hun dør i 1942.

KILDER

DIGITALARKIVET

- Ulike kirkebøker fra Kristiania, Nannestad og Rygge
- Folketelling 1865 Kristiania

OSLO BYARKIV

- Protokoll Oslo Hospital 1866–67
- Mandtalsprotokoll Utsatte Avd.1

ANDRE KILDER

- Statsarkivet i Oslo, Kristiania stiftamt, Oppfostringssaker 1860–1870-årene.
- Familienotater

Tippoldemor Susannes

Over sofaen i mitt barndomshjem hang det portrettbilder av slektningene våre på morssiden: Besteforeldre, oldeforeldre og et par tippoldeforeldre. Ett bilde manglet. Ett bilde av min danske tippoldemor Susanne. Dette er hennes historie.

■ ANNE ØDEGAARD MIKKELSEN

Jeg spurte mor om hvorfor vi ikke hadde noen bilder av tippoldemor. Hun forklarte det med at Susanne visstnok var «sinnsyk», og at det derfor ikke fantes noe bilde av henne. Mer visste hun ikke.

Etter TV-programmene «Hvem tror du at du er?», fikk jeg vite om Slekt og Data og meldte meg straks inn. Etter hvert fikk jeg lyst til å vite mer om min tippoldefar som hadde hatt blikkenslagerverksted på gamle Hammersborg Torv i Oslo. Samtidig begynte jakten på henne som nesten ingen nålevende i familien hadde hørt om. Selv ikke den eldste i familien på 92 år hadde kjennskap til den ukjente tippoldemoren min. Nå ble min nysgjerrighet virkelig pirret: Kanskje det var mulig å finne ut hvem hun var? Hvor kom hun fra? Hun var vel ikke «sinnsyk» hele livet? Hun hadde jo tross alt født barn, blant annet min oldefar.

SUSANNE FRA DANMARK

Jeg hadde arvet noen skriverier etter min mor, lister med navn og årstall på aner langt tilbake i tid. De var opprinnelig etter morfar. Takk og pris at ingen hadde kastet dette verdifulle materialet. Her fant jeg navnet til min tippoldemor: Susanne Wilhelmine Regine Nehring, fra slekten Worm, født i Danmark i 1832. Så glad jeg ble, nå var hun ikke navnløs lenger, det burde være håp.

Min tippoldefar Søren Edvard Johansen utdannet seg til blikkenslager i Christiania, og dro deretter for å videreutdanne seg i Sverige, Danmark, Tyskland og Frankrike. Alt dette, og mye mer fikk jeg vite gjennom gamle brev og en fantastisk nekrolog over Søren, som en slektning hadde tatt vare på etter sin far.

Jeg tenker at Søren må ha truffet sin Susanne under videreutdannelsen i Danmark. Her ble de viet i den gamle Svogerslev kirke utenfor Roskilde, hvorpå han tok sin brud med seg til Norge og Christiania.

TUNGE TIDER I MØTE

Han var 29 og hun 23 år og livet lå åpent foran dem – i et for henne – nytt land, nytt språk og en storby i forhold til det lille stedet Svogerslev. Men de var to, de var unge og sikkert forelsket, han hadde en solid utdannelse og skulle klare å forsørge en familie etter hvert som den ville vokse. Dette skulle nok gå bra. Men hva vet vi vel om hva som venter oss? Det skulle komme tunge tider for Susanne og Søren.

Hun ble ganske fort gravid og fødte deres førstefødte året etter, en liten gutt. I den nye byen var hun sikkert mye alene mens Søren måtte jobbe hardt for å etablere et godt navn og rykte for sitt nyetablerte firma. Arbeidstiden for blikkenslagersvenner var i 1886 på ti-elle timer daglig og det var heller ikke fri på lørdager. På 1850-tallet var det sikkert enda mer, særlig for mesteren selv. Fikk hun venninner i nabolaget tro? Fikk hun besøk fra sin danske familie? Hvordan taklet hun svangerskap og fødsel?

Barnedødeligheten var stor i Christiania på denne tiden; den rammet også Susanne og Søren som mistet sitt førstefødte barn. Han var da åtte måneder gammel, og Susanne var gravid med sitt andre barn. Det var også en gutt. Han vokste opp og ble senere min oldefar. Etter hvert kom en pike i 1860, samt en gutt året etter. Men mellom de to siste fødslene, startet de virkelige prøvelsene for familien: Susanne ble innlagt på Gaustad Asyl 28 år gammel. Stakkars Susanne og Søren og de små barna! Da var det altså noe i det som mor fortalte, om bildet som ikke var der.

FOTO: PRIVAT



Søren Edvard Johansen, min flotte tippoldefar.

tragiske skjebne

RAMMET AV DEMENTIA

Informasjonen fra Gaustad viser at hun ble lagt inn første gang i november 1860. Hun ble utskrevet på selve julaften og Søren kunne hente sin gravide kone hjem til jul og de to små barna deres. Hvordan var hun? Hadde hun fått utbytte av behandlingen? Hvordan klarte Susanne omstillingen til morsrollen og til husfrue igjen? Jeg velger å tro at det ble en god tid, men etter to år bar det inn igjen, og dette var bare starten ...

I mitt søk etter Susanne har jeg brukt sykehusarkivene mye. Folketellingen fra 1865 viste at Susanne var på Gaustad, men når kom hun dit? Hvor lenge var hun der? Hva var diagnosen? Var det svangerskap og fødsler som var utslagsgivende, eller bar hun på en arvelig sykdom? I folketellingen fra 1875 var hun innlagt i Oslo Hospital, sinnssykeavdelingen. På Oslo byarkiv fikk jeg hentet opp journalprotokoller fra det innholdsrike arkivet i kjelleren, og med hvite vanter, andaktsfølelse og økende puls, bladde jeg i spenning etter min stakkars tippoldemors journalnotater. Ville jeg finne noe, og hva ville det eventuelt stå skrevet om henne? Jo da, inne i den gamle, store protokollen som omhandlet så mange lidelser, fant jeg at hun var innlagt i august 1875 etter å ha vært flere ganger på Gaustad, stod det. Diagnosen var «Dementia». Dementia, tenkte jeg? Det var nøye beskrevet hvordan hun så ut, hvordan hun tedde seg, fargen på håret, øynene, huden, og det var notater fremover. Det viste seg at hun var her til hun døde 60 år gammel i 1892. Hennes siste dager var beskrevet spesielt, og så kom en hel side tetskrevet med sirlig håndskrift, en utførlig obduksjonsrapport. Da gjorde hjertet mitt et hopp! Det var avdekket tuberkler i de fleste indre organer. Hun døde altså av tuberkulose.

TOK KONTAKT MED GAUSTAD SYKEHUS

På byarkivet hadde de ikke journalene fra Gaustad, så jeg ble rådet til å kontakte sykehuset direkte. Jeg skrev en vennlig forespørsel, med litt info om det jeg hadde fra Oslo Hospital, samt min relasjon til pasienten, og ventet i spenning. Og jeg fikk svar: Jo, det fantes noen journalnotater på min tippoldemor som jeg skulle få tilsendt per post, men det ville ta litt tid å sammenfatte stoffet.

Etter noen spennende uker kom det en konvolutt i postkassen, som jeg åpnet med skjelvende hender – ja det er jo rart med det, selv om det er over 125 år siden hun døde, så føler jeg med min stakkars tippoldemor,

Susanne som kom til Norge for å starte et lykkelig familieliv med sin Søren, men som det gikk så galt med.

Brevet fra Gaustad var skrevet av en psykiater der. Det inneholdt datering på innleggelser og utskrivelser, i alt seks innleggelser i tidsrommet 1860–1868, men det var ikke funnet noen siste utskrivelse. Kanskje var hun der helt til hun ble overflyttet til Oslo Hospital? Det stod at «Diagnosen dementia er det vi i dag kaller schizofreni. Hun hadde hørselshallusinasjoner». Det var også vedlagt kopi med min tippoldefars underskrift om at han garanterte for oppholdet med forpleining til 40 shilling daglig.

Hun ble dessverre aldri frisk, og min oldefar og hans to små søsken ble plassert på en prestegård i Rakkestad i flere år. Der jeg tror de hadde det godt, men klart de lengtet etter mor og far.

Jeg har fortsatt ikke noe bilde av Susanne, skulle så gjerne sett henne som brud. Livet hennes tok en trist vending, men hun gav i alle fall liv til min oldefar, ellers ville ikke jeg vært her, så takk da Susanne! ■ ■

De tre barna til Søren og Susanne. FOTO: PRIVAT



Sorgen og gleden de vandrer til hope

En liten setning i en bygdebok satte meg på sporet av Kristen, tremenningen til min bestefar, og hans ulykksalige liv.

■ ANDERS BERGEM

For en tid tilbake fikk jeg tilgang til en ganske omfattende brevsamling som min farmor etterlot seg da hun døde i 1951. Med utgangspunkt i disse brevene skrev jeg en slektshistorie fra ca. 1700 og frem til bestemor døde. Som en del av dette arbeidet undersøkte jeg bygdebøkene fra området og der dukket det opp en liten setning om at Anders, broren til min oldefar Knut, midt på 1890-tallet solgte sin fine gård i en Nordmørsbygd for å så flytte til en langt mindre gård ute ved kysten. Vanligvis ville en såpass perifer slektning bare blitt nevnt i en bisetning i slektshistorien min, men siden jeg kjenner godt til de lokale forholdene måtte jeg komme til bunns i denne flyttingen, som på meg var helt uforståelig. Gården i Bøfjorden som Anders flyttet fra var nemlig en særdeles god gård, med god jord og fine avlinger. Gården Bjørnvika på Freiøya, som han flyttet til, er av en fullstendig anner-

ledes karakter. Den er mye, mye mindre, og jordsmonnet kan overhodet ikke sammenlignes med hans tidligere gård.

For å finne ut av dette mysteriet begynte jeg derfor å undersøke bakgrunnen til Anders nøyere og det var i den forbindelse jeg kom over den tragiske historien til hans sønn Kristen – mannen som ble enkemann hele tre ganger og satt alene med en stor ungeflokk. Det er hans historie jeg vil fokusere på videre i denne historien.

Kristen ble født 9. april 1858. Neste gang han dukker opp i kildene er i 1881 da han tok utflytting fra hjemstedet og flyttet til Edøy på Smøla for å drive fiske. Før han flyttet, hadde han fått en datter med en jente fra Smøla, noe som tyder på at han hadde vært på Smøla og fisket også før han bosatte seg der. Han giftet seg med sin Guri Johansdatter Ersnes to uker etter at datteren Hele- ne ble døpt i Brattvær sogn på Smøla.

Dette kobberstikket viser hvordan Kristiansund så ut på midten av 1800-tallet.
ILLUSTRASJON: ARNE LARSEN, «NORGE FREMSTILLET I TEGNINGER», 1848 / WIKIMEDIA COMMONS





Skorpa ligger rett vest for Nerlandsøya, skilt av Skorpesundet. Terrenget er bratt og ulendt, med Keipen på 431 meter som det høyeste punktet. Det er ikke lenger fast bosetning på øya der Kristen og Guri bosatte seg i 1893. FOTO: WIKIMEDIA COMMONS / T. MÜLLER

GURI-FORVIRRINGEN

På dette tidspunktet undersøkte jeg primært Kristens historie som i ett ledd av å finne ut mer om flyttingen hans foreldre gjorde. Jeg visste på dette tidspunktet ingenting om den ulykksalige skjebnen han møtte i sine ekteskap.

Jeg kom først på sporet av dette da jeg skulle undersøke om Kristen og Guri fikk flere barn. Jeg gikk derfor til folketellingen for 1900. Der fant jeg igjen Kristen. Han er gift, har flere barn, og hans kone er Guri Ingebrigtsdatter, står det i protokollen. I første omgang tenker jeg at den som førte protokollen, må ha gjort en feil. For Guri, som Kristen giftet seg med i 1881, var jo datter av en mann ved navn Johan. Slike feil er slett ikke uvanlige i datidens protokoller. Men for å være helt sikker, gikk jeg tilbake og begynner å lete i kirkebøkene fra 1881 og utover. Og da dukker barna opp på rekke og rad. Men hvorfor fikk plutselig moren deres Guri et helt annet etternavn? Kunne det kanskje være en helt annen person?

ALENEFAR

For å dobbeltsjekke om det kunne være tilfelle, fant jeg fram til registret over dødsfall på Smøla. Etter en kikk i denne kilden ble det plutselig klart hvor det ble av Guri Johansdatter. Den 20. august 1889 blir Guri mor til tvillingene Kristian Gunnerius og Johan Emil. Elleve dager senere dør hun. I merknadsrubrikken i kirkeboken blir det spurt om lege har vært tilkalt, men svaret er «nei». Guri har tydeligvis hatt et elleve dagers langt sykeleie uten at det har vært mulig å tilkalle lege. Kristen blir nå eneforsørger for seks barn under ti år. Hvordan skal han greie å ta seg av to nyfødte barn og fire litt større – når yrket som fisker medfører at han må dra hjemmefra tidlig, tidlig om morgenen og kanskje ikke kommer hjem før sent på kvelden?

I folketellingen fra 1891 finner vi noe av svaret: Tvillingene har blitt satt bort til slektninger og Kristen har flyttet tilbake til foreldrene sine på storgården i Bøfjorden med de tre eldste barna.

FLYTTET TILBAKE TIL FORELDRENE

Ifølge den samme folketellingen bor det også en hus-hjelp på gården. Hun heter Guri og er datter av Ingebrigt Dyrnes fra Edøy på Smøla. Etter alt å dømme likte Kristen kvinner fra Smøla, og den 29. mai 1893 blir han og Guri viet i Kristiansund. De bosetter seg på en liten, naken øy i Kristiansund. Den heter Skorpa, og i området er det flere fiskeanlegg og fiskeforedlingsbedrifter. Mye tyder på at Kristen fikk seg arbeid på en såkalt fiskebrygge på øya eller like i nærheten. Eldstedatter Helene blir igjen hos sine besteforeldre, og da hun blir konfirmert i 1895, bor de fremdeles på storgården i Bøfjorden. Som rimelig er, kommer det flere barn, og i løpet av 20 år har Kristen nå blitt far til ti barn. Selv om han har fått en ny kone må det ha vært tøft å være alene med en stor ungeflokk så langt unna resten av familien. Det er kanskje derfor foreldrene hans til slutt selger alt de eier og flytter nærmere sønnen, svigerdatteren og barnebarna. Vi kan bare spekulere i dette, men en ting er sikkert: Å ha foreldrene i nærheten må ha vært godt når ulykken igjen rammer Kristen og barna.

I folketellingen 1910 står Kristen nemlig oppført med en ny kone, Marie. Kan han blitt enkemann på nytt? Jeg går på nytt til kirkeboken for området de bor i, og går gjennom listen over fødte og døde. Der dukker Guri opp den 10. september 1903, oppført som mor til datteren navnet Gurid. Men Guri er ute av listene i 1910, altså må hun ha blitt borte mellom september 1903 og desember 1910. Ny gjennomgang av kirkebøkene for Kristiansund og dødslistene der. Jeg slipper å lete lenge. Den 12. september 1903, to dager etter at datter Gurid er født, dør hennes mor Guri av en nyresykdom. Kristen blir på nytt enkemann, og vesle Gurid blir morløs praktisk talt fra fødselen av. Noen år senere, i 1908, dukker Kristen opp igjen, som brudgom og han gifter seg da for tredje gang med Marie. I folketellingen to år senere er det fortsatt bosatt på den vesle øya Skorpa. Etter det slutter alle spor etter dem, og vi kan bare spekulere hvordan livet ble videre for familien så mistet så mye gjennom årene. ■■

Inga Vikebø

– 70-åringen som ble dømt til åtte



Et av de mest interessante historiene jeg har forsket på er historien om Inga Vikebø. Hun var oldefars tante og da hun var 70 år ble hun dømt for å ha drept mannen sin Arne.

■ JORUNN BØDKER

Historien om Inga var et minne mor bar med seg fra hun var liten. Mor ble født 7. februar 1922 i Bergen. I oppveksten drev mormor med enkel pensjonatdrift i barndomshjemmet. Huset var dessuten samlingssted for slekt som kom til byen fra Vikebø i Manger kommune.

Den gangen tok folk «fjordabåt» for å reise til og fra Vikebø. Folk var stort sett fattige og det var vanlig at husfar arbeidet i Bergen i ukedagene og var hjemme fra lørdag ettermiddag til søndag kveld.

I huset i Nedre Dynnersmug 2 kom nær og fjern slekt ofte innom. Hadde de kommet med «fjordabåten» tidlig om morgenen, kom de til mormor og fikk frokost og kaffe.

Dette skjedde også den 19. august 1930 da Inga Bertine Rasmusdatter kom innom. Hun var oldefars tante. Men Inga kom ikke for frokost og kaffe. Hun kom for å overbringe en mørk nyhet: Hun hadde kvalt mannen sin Arne og hadde nå tatt båten inn til Bergen for å melde seg til politiet.

Det min mor husker fra denne morgenen i 1930 var at Inga hadde kommet rett fra båten til mormor. Hun hadde også på seg finskautet – fordi hun ville se ordentlig ut. Da nyheten sprakk ble mor umiddelbart sendt av gårde for å hente morfar.

Dette var det jeg visste om denne hendelsen i mange år. Men da Nasjonalbiblioteket begynte å digitalisere gamle aviser fikk jeg mulighet til å få flere detaljer om det som skjedde.

Tegning av Inga Vikebø under rettsaken i november 1930. Faksimile fra Arbeiderbladet 7. november 1930.

års fengsel for drap

OMTALT I ALLE AVISER

Inga Vikebø kvalte sin mann Arne 18. august 1930. Saken vakte stor oppmerksomhet og ble omtalt detaljert i aviser over hele landet.

I *Arbeiderbladet* fra 7. november samme år kan vi lese:

«Onsdag påbegyntes saken mot den 70 årige Inga Vikebø fra Herdla, som den 18. august i år med overlegg har voldt sin mann Arne Vikebøs død ved å legge en redesnare om Arnes hals efter å ha løftet hans hode op, og trekke til og holde snoren i 5–7 minutter til døden inntraff. Allerede lenge før retten begynte var det samlet en masse mennesker utenfor rettslokalet. Flere hundre mennesker, hvorav sikkert 90 per. var kvinner, stod i lang kø som måtte reguleres av politiet. Den tiltalte er godt og vel 70 år gammel, men hun ser yngre ut. Hun virker rolig, men hun begynner omsider å gråte og skjuler ansiktet i lommestørklædet. Hun svaret høit og tydelig. Hun forklarer at hun blev gift med Arne Vikebø i 1872. De kjøpte en gård i Herdla, men gården blev senere solgt og de fikk kår. I 1915 ble mannen erklært for sinnssyk».

HUSKET IKKE HVA HUN GJORDE

Videre er utspørringen fra lagmannen og Ingas svar referert. Hun forteller at hun ikke husker hva hun gjorde, og at mannen brukte å være veldig urolig om natten. Han jagde henne ofte med kniv og hammer. Et vitne er også sitert, en niese. Hun forteller Inga ble gift veldig ung, og «næsten var tvunget til giftermålet på grunn av gamle dogmer». Hun nevner også at Arne ofte truet med kniv. Et annet vitne som er referert er Arnes svoger. Han forteller på sin side at det var Inga som var den voldelige parten i ekteskapet, at hun ofte slo han.

Dommen ble til slutt fengsel i åtte år, med fratrekk for 76 dager i varetekt. Inga ble også fradømt statsborgerlige rettigheter og ble ilagt 50 kroner i saksomkostninger. Hennes høye alder og svekkende helse ble formildende for retten.

Inga ble løslatt 5. januar 1934. Hun fortalte da til mormor at hun ikke ville ut av fengselet fordi hun hadde det så godt der. Hun hadde aldri hatt det bedre og gruet seg også til å reise tilbake til Vikebø. Jeg har lurt på hvordan det gikk med henne etter hun kom hjem, familien hadde trolig ikke kontakt med henne de siste årene og da krigen brøt ut begrenset det også reisingen og mulighet til å besøke familie utenbys. Det neste vi vet sikkert er at Ingas historie slutter den 11. desember 1945. Da dør hun i Solend i Manger. ■■

KILDER

- Folketellingen fra 1910
- Slektsforum
- Kirkebøker
- Nasjonalbiblioteket

Lage slektsbok?

Vi hjelper deg fra manus til ferdig bok!



Bokoppsett

- Ombrekking/oppsett
- Design av omslag
- Bildebehandling

Trykk

- Stivbind og mykbind
- Høy kvalitet
- Frakt inkludert

Best
på slektsbøker
Pris & kvalitet!

www.interfacemedia.no
Slekt og bygdebøker

**Interface
Media as**

Dømt til livstid på tuktt for medvirkning til øks

*Den store kjærligheten, et øksmord, en henrettelse og et nytt liv i USA.
Dette er historien om mormors tante Bergit.*

■ ANNE-BERITTUFT

Det ble besluttet mens de laae,
I syndig Favnetag,
At Mordet som han vil begaae,
Fuldbyrdes neste Dag.

Fra «En mærkelig Vise om Pigen Birgithe
Aslesdatter fra Hallingdal», Gjest Baardsen, 1848



Bergit
rundt 80 år
gammel.



Asle Martin,
Bergits sønn.

FOTO: PRIVAT

Jeg har hatt interesse for slektsforskning i mange år og etter at folketellinger, kirkebøker og andre kilder ble lagt ut på Digitalarkivet, gikk det raskt framover. Tidlig fattet jeg interesse for min mormors slekt, jeg ante noen hemmeligheter der. At det ikke var storfolk, var tydelig ut fra folketellingen av 1801. Jeg fant raskt fram til mormor, hennes foreldre og deres søsken. Deretter ble det å lete videre bakover og bortover, og sjekke at det jeg fant var korrekt. Likevel hadde jeg noen løse tråder, jeg fant ikke igjen mormors to tanter, Gunhild og Bergit. Og jeg søkte mange steder og lette gjennom flere kirkebøker fra ulike sogn. De andre var det lettere å finne igjen i kirkebøkene og emigrantprotokollene. Så det slo meg at de antagelig var forsvunnet og høyst sannsynlig døde et annet sted enn i Flå eller Nesbyen.

DUKKET OPP I MANUS

Jeg jobber som redaktør. Rundt april 2010 fikk jeg manuset til boken *Kjødets lyst* av Nils Johan Stoa. Boken skulle ut til høsten, så det var bare å sette i gang. En av historiene som Stoa hadde funnet i Arkivverkets rettsprotokoller, hadde han gitt tittelen *Veien til Jammardal*. Ikke før hadde jeg lest ferdig, så ringer jeg Stoa og sier: Jeg har funnet mormors tante i manuset ditt.

Bergit Aslesdatter ble født 2. februar 1823 i Flå i Hallingdal. Foreldrene var husmann Asle Tollefsen og hustru Margit Knudsdatter. Hennes bror, Tollef Aslesen, er min oldefar. Dette var antagelig en familie som gjorde litt ut av seg, og det er ikke sikkert oppveksten der var den beste. I Terje Østros slektsbøker fra Flå har jeg funnet opplysninger som understøtter teorien om at dette ikke var en «standardfamilie». Senere i livet skal flere prester beskrive Bergit med ordene «fra Naturens side ringe Aansdævner». En av dem mente det kunne skyldes oppveksten.

hus emord



Bergits bror Tollef Aslesen.
FOTO: PRIVAT



Familiebilde tatt sommeren 1918. FOTO: PRIVAT

ET ØKSEMORD

Bergit måtte som så mange andre jenter ta seg arbeid utenfor bygda og fikk tjeneste på Ringi gård i Bærum i 1845. Dette ble skjebnesvangert, det var her hun møtte husmannen Peder Olsen Ringeneie. Han var gift med Anne Larsdatter fra husmannsplassen Jammerdal. Antagelig ble Bergit og Peder stormende forelsket og sommeren 1846 innledet de «et utilladelig Kjærlighedsforhold». 23. november 1846 drepte Peder sin kone med en øks i Risfjellkastet i Bærum. Han skulle følge henne et stykke på veien til Jammerdal. Liket av Anne Larsdatter blir funnet over en uke senere nederst i en ur. I boken *Kjødets lyst* skriver Stoa at Peder ga inntrykk av at hustruen måtte ha falt ned i ura, i begynnelsen trodde mange det samme. Men, ryktene begynte å gå. Det var mange som kjente til forholdet mellom Bergit og Peder. Liket av Anne Larsdatter ble derfor til slutt sendt til obduksjon og Peder ble arrestert.

BLE DRATT INN I DRAPET

Ifølge Peder la han og Bergit drapsplanen sammen på Ringi sent på kvelden 22. november. Dette ble benektet av Bergit, gang på gang. Og i dag er det umulig å vite om de var to om drapsplanen. Om hun ikke var med i planleggingen, kan hun ha hatt en mistanke. For Peder hadde flere ganger sagt at han ville skille seg og gifte seg med Bergit. Dette opplyste hun om under avhørene.

BLE HALSHUGGET

Det endte med at Peder Olsen ble dømt for mordet og den 22. oktober 1847 ble han halshugd. Bergit fikk også sin straff, livstid på Tukthuset i Kristiania. Hun ble overført dit fra lensmannsarresten på Semb 27. august 1847. Men før det ble parets sønn, Asle Martin Pedersen, født 16. juli 1847 i arresten og døpt den 18. juli. Bergit tituleres som arrestinne ved innføring av dåpen i kirkeboken.

Sønnen blir hentet av Bergits familie før hun sendes til Tukthuset. Han vokser opp i Flå, og bor først sammen med sine besteforeldre og deretter med min oldefar. Jeg har alltid lurt på hvordan bygdefolket tok imot

han, men det er ingen tvil om at sønnen kjente til sin mor. Hans første datter, født i 1866, blir oppkalt etter Bergit.

Jeg har ikke funnet noe informasjon om Bergits tid på Tukthuset, men et liv der innebar mye, og hardt, arbeid. Antagelig var det spinning og annen produksjon av produkter som kunne selges videre.

GJENSYNET MED SØNNEN

Familien glemte aldri Bergit, og det ble sendt gjentatte søknader om benådning, og i 1867, etter 20 års fangenskap, settes hun til slutt fri. Hun får aldri se Flå igjen, men emigrerer i 1869 til USA og slår seg ned i Chicago. Livet ble vel for henne, slik som for så mange andre emigranter, hardt – i det minste i begynnelsen. Hun gifter seg i 1873 med den ti år yngre Andreas Hansen. Om det var av kjærlighet eller av mer praktiske årsaker, vites ikke. Asle Martin var hennes eneste barn, og han og familien emigrerer og ble gjenforent med moren i 1871. Etter en stund reiser Asle til Minnesota, der to tanter bor, for å farne. En stund senere etablerer han seg som bygningssnekker. Han opprettholder hele tiden kontakten med moren.

Jeg har nær kontakt med noen av hennes tippoldebarn og som en av dem fortalte meg: «Min bestemor Regina reiste ned fra Minnesota for å ta seg av sin bestemor. Og de pratet mye om fortiden hennes. Hun uttrykte aldri noen gang at hun var delaktig i hustrudrapet. Men at Peder Olsen var hennes store kjærlighet, er nok klart. Hun fortalte barnebarnet Regina at «He was so handsome!».

I 1918 dør Bergit i Chicago og da har hun allerede en stor etterslekt i USA. En etterslekt som kjenner godt til hennes dramatiske historie. Livet i USA besto i hovedsak av hardt arbeid, men hun holdt seg godt. Og stolt av barnebarna sine var hun så absolutt.

Bakgrunnen for jakten på Bergits liv og etterkommere var et bokmanus. Så det er veldig hyggelig at dette blant annet kunne resultere i et besøk av 17 av Bergits etterkommere fra USA i fjor. Vi besøkte blant annet Flå, men også Ringi gård – stedet der historien ble til historie. ■ ■

To måneder tukthus og saksomkostninger



Jeg trodde lenge at det ikke fantes særlig med kilder som kunne fortelle mer om min forfar Knut, en husmann som døde i 1905. Det var frem til jeg oppdaget at han hadde sittet på Christiania tukthus ...

■ BJØRNAR TUFTIN

Min forfar Knut ble født 6. desember 1815 på en plass under Hovland i Soknedalen på Ringerike, som eldste barn til Torsten Knutsen og Mari Paulsdatter. Familien flyttet til plassen Tuftin under nabogården Røsby tidlig på 1820-tallet og foreldrene døde der i legd på 1870-tallet. Knut selv endte opp som husmann og skomaker med stor familie på plassen Odda i nabodalen Ådal og etterkommere som vekselvis tok etternavnet Odda og Tuftin. Han døde på Odda i 1905, 89 år gammel. Utover det var kildene om livet hans ganske sparsomme. Trodde jeg ...

Jeg meldte meg på tidlig 2000-tall inn i Ringerike Slekthistorielag for å få tilgang til dødsmeldinger til lensmannen i Ådal, en kilde de hadde tilgjengelig kun for medlemmer. Jeg håpet at denne kilden kunne tilføre litt ny informasjon om Knut og resten av mine husmannsaner.

Resultatet var litt skuffende, i stedet for en oversikt over arvinger i inn- og utland stod det om min forfar, kort oppsummert: «Enkemann Knut Torstensen Odda, ca. 89 Aar gl. Avdøde eide intet. Har nydt Fattig-understøttelse.»

Men laget hadde blant annet bladet *Hringariki*, med stadig publisering av interessant materiale, så jeg forble medlem og i 2008 i serien «Fengslede fra Ringerike» av

Tom Larsen, var det fulltreff. Knud Torstensen Røsbyeie hadde som 17 åring sittet to måneder i Christiania tukthus. Det var helt ny informasjon for meg og jeg ville umiddelbart finne ut mer om denne delen av hans liv.

STJAL EN SAU

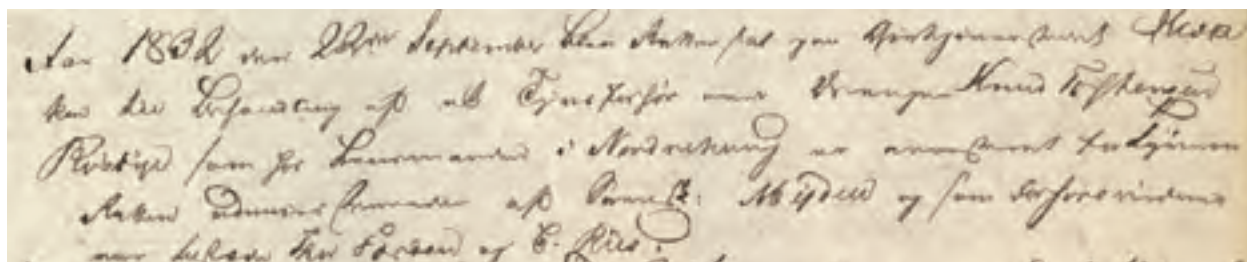
For å finne flere detaljer måtte jeg til Statsarkivet i Kongsberg og bla gjennom ekstraretsprotokollene for den aktuelle perioden. Dommen falt 23. oktober 1832 og domsavsigelsen fant det bevist at han

«stjal et Huusmand Anders Jonsen Dahl tilhørende Faar» og solgte det til Fru Majorinde Neumann for 1 daler og 1 ort «under foregivende, at hans Fader havde tilladt ham at selge samme for at skaffe sig Klæder til sin forestaaende Konfirmation».

Retten fant det passende siden det var første gangs tyveri, at han var ung og «endu ei confirmeret men endog i yderst fattig Tilstand» å gi en «mild» straff på to måneders tukthus samt saksomkostninger.

Det siste må ha vært nær uoverkommelig, for selv om totalen ikke er oppgitt har referenten passet på å to ganger inkludere «deriblandt 6 Spd i Sallarium til Referenten Procurator Saxild».

Start på referat. FOTO: FAKSIMILE



ILLUSTRASJON:
COLOURBOX

for sauetyveri

Knut satt i Christiania Tukthus fra 14. desember 1832 til 14. februar 1833. Seks ganger prisen av en sau var nok uoverkommelig for en 17-åring i «yderst fattig Tilstand» så det hadde vært interessant å vite hvordan en slik gjeld til staten ble behandlet den gang.

HAVNET I FENGSEL IGJEN

Livet på tukthuset skremte tydeligvis ikke Knut, for plutselig dukket han opp igjen i en senere oversikten over fengslede fra Ringerike.

I en alder av 24 ble han funnet skyldig i å ha stjålet et lommeur i sølv. Siden han nå var myndig og hadde en tidligere dom fant retten ingen formildende omstendigheter og dømte ham til tre års tukthus. I fangeprotokollen er han beskrevet som mørkhåret, med blå øyne og et arr på venstre håndbak og 68,5 tommer (gamle norske tommer, ca. 179 cm).

KNUTS FORKLARING

Det var kanskje nok til å skremme han på «rett spor»,

i hvert fall har jeg ikke kommet over flere dommer, men når rettsprotokollene ble tilgjengelig på nett tok jeg meg tid til å lete etter avhør og rettsak for den første dommen, og det var rik lesning.

Særlig Knuts egen forklaring er spennende og jeg gjengir den her, delvis omskrevet til dagens språk:

Sjette deponent, Knud Tostensen ble fremstilt for retten løs og ubunden og forklarte at han er en sønn av Tosten Knudsen og Mari Paulsdatter, som bodde på en plass under Hovland i Sognedalen da han, som nå er i sitt 16 år(sic) ble født. Han var hjemme hos sine foreldre inntil han for to år siden fikk plass som gjeterdreng og har de siste halvannet år vært med Peder Syversen Sørgefoss i skomakerarbeid. Han er ikke konfirmert, men har vært i konfirmasjonsforberedelser i henimot to år da han i fjor ikke ble konfirmert, men ventet for å bli antatt til konfirmasjon denne høst.

Han hadde i den aktuelle tidsperioden hatt tillatelse til å være hjemme i Sognedalen for å bli avhørt av presten og grunnet sykdom ble han fra å gå til sitt arbeidet igjen mandagen den 27. forrige måned da han skulle gå til Ask (fotnote: en gåtur på drøyt to mil) hvor Skomager Peder Syversen var i arbeid. Onsdagen den 29. samme måned fikk han underveis se noen sauer som gikk ved veien i prestegårdsmarken og fikk det uheldige innfall å ta en av disse, da han ville selge den for å få penger for å skaffe seg en trøye til den forestående konfirmasjonen, da han ikke visste noen andre måter å få råd til denne siden hans foreldre som har seks yngre barn å forsørge ikke har en økonomi som gir ham håp om å få klær av dem.

Sauen brakte han til gården Bjerke (fotnote: nabogård til Ask, ikke akkurat noe sjakktrekk) og solgte den til Fru Neumann for 1 Spesiedaler 1 ort under foregivende at han hadde fått den av sine foreldre til salg for å få penger til å kjøpe klær. Han tilsto at han fredagen der på ble hentet til gården Bjerke hvor han tilsto tyveriet som er beskrevet her.

Ved handelen ble han betalt 1 Spd som han har forbrukt således at han har levert 1/2 Spd til Thore Syversen som for det beløpet har fikset en gammel trøye for ham, for 1 ort 12 sh har han kjøpt en hund som er hos hans far og han har kun igjen 22 sh som han nå leverte i retten. Han nektet for øvrig for å ha begått flere tyverier og har aldri før vært tiltalt for noen forbrytelse.

KILDER

- Folketelling Ådal 1891, Odda vestre, Knut Torstensen Tuftin
- Folketelling Ådal 1900, Odda, Knut Torstensen Odda
- Dødsmeldinger til lensmann for Ådal 1863 – 1918, side 96
- Ringerike Sorenskriveris Ekstraretsprotokoll 4 2/8 1830 – 19/3 1833 side-
ne 488 og 489
- Ringerike Sorenskriveris Ekstraretsprotokoll 4 2/8 1830
– 19/3 1833 sidene 445 og 448

FOTO: FAKSMILE



15 års kamp for å få gifte seg

Oldemor ble forlatt av sin første ektemann, men loven forbød henne å gifte seg på nytt med min oldefar. Gjennom arkivene ble vi kjent med deres kamp mot myndighetene for å bli rette ektefolk.

■ ANNE-BERITH HVIDSTEN

I vår familie har slektsforskning ført til at vi har blitt kjent med en oldemor som vi visste veldig lite om. Bestemor snakket ikke om foreldrene sine. Vi hadde vage opplysninger om at oldemor ble forlatt, muligens skilt, men fra hvem? Var det fra vår oldefar?

Vår oldemor var født i 1862. Bestemor ble født i 1901, og de to søsknene hennes noen år før. I kirkebøkene står de alle oppført som «uekte» barn. Det var kanskje grunnen til tausheten?

«FRARØMT KONE»

I kirkebøkene på Digitalarkivet kunne vi lese at oldemor og oldefar ble viet på prestens kontor i 1902. Ut fra nesten uleselig håndskrift tolket vi «frarømt kone». Det tydet på at hun hadde vært gift tidligere. Søk på Digitalarkivet viste etter hvert at hun hadde giftet seg ung og bosatt seg i Christiania med mannen sin, som var brannkonstabel på Grønland brannstasjon.

Vi tok kontakt med Riksarkivet og spurte om vi kunne få se bekreftelse på skilsmissen mellom oldemor og hennes første mann. De fant saken hennes i arkivet etter Justisdepartementet, 1. sivilkontor B, og vi regnet med å få noen linjer i retur. Til vår forbauselse fikk vi isteden servert en hel akt. Historien om vår oldemor.

Der kunne vi lese at mannen uten forvarsel reiste til USA i 1887, uten noensinne å la høre fra seg igjen.

Christiania Brannkorps var på den tiden kjent for å ha store problemer med å holde på mannskapet sitt, på grunn av de elendige arbeidsforholdene. Kanskje emigrasjonen til USA var den eneste utveien?

EN SVÆRT VANSKELIG TID

Før mannen reiste hadde oldemor vært gravid flere ganger, men alle barna var dødfødte. Da mannen dro var hun gravid igjen, men barnet døde bare ti dager etter fødselen. Det må ha vært en fortvilet periode i hennes liv. Hun var syerske, men uten midler. Ved sykdom var hun nødt til å søke hjelp «på fattigkassa».

Oldemor traff etter flere år oldefar. De to fikk tre barn fra 1895, registrert som «uægte». For først i 1895 ble det første ekteskapet opphevet, «dog uten at det dermed er nogen av Partene tilladt at inngå nyt Ækteskab».

MANGE ÅRS KAMP

At de ikke var gift følte foreldrene gikk veldig utover barna. Så oldemor gjorde alt hun kunne for å få lov til å gifte seg med oldefar. Papirene fra Riksarkivet viser mange års korrespondanse mellom Justisdepartementet og overrettssakfører G. Midelfarts kontor og justisdepartementet på hennes vegne, først for å få oppløst ekteskapet med den bortløpte mannen og deretter for å tillate nytt giftemål. Hun måtte gå til arbeidsgivere, venner, familie, politiet og innhente attester på at hun var et hederlig menneske. Hun klarte også å få et advokatbyrå til å kjempe for seg i mange år, til tross for at vi fant en attest på at hun og oldefar ikke eide noe. Vi skjønner vel knapt hva det har kostet henne. Men vi skjønner at å bli gift, for barnas skyld, betød alt for henne. Hun har vist oss omrisset av en kvinne som ikke ga opp tross omstendighetene, et menneske vi har fått stor respekt for.

Først 14–15 år etter mannens forsvinning fikk oldemor lov til å gifte seg igjen. Hvem vet, kanskje var hun med på å bane veien for samfunnsforandring på dette feltet? Uansett, vår familie har fått bli kjent med et menneske med en sterk historie.



Historien om bringesølvet

Mamma fortalte alltid så levende og varmt om foreldrene og besteforeldrene sine. Selv om jeg aldri fikk gleden av å møte dem, føltes det som om jeg alltid hadde kjent dem.

■ MARI AGATHE AAKRE HATLESTAD

På denne måte ble interessen for slekt vekket opp, helt fra jeg var barn. Det var spennende å høre historier og se på gamle bilder. Og det var ekstra spennende og litt høytidelig, når mamma åpnet skrinet som lå i safen hjemme, og lot meg beundre arvesmykket fra 1726.

Dette var et bringesølv, såkalt Agnus Dei, som betyr Guds Lam. Det er egentlig en gammel sølvmynt fra Kong Fredrik IV sin tid, med langt kjede, og på undersiden av mynten er det tre små blader som anheng. På den ene siden av mynten står det: «Dominus mihi adjutor 1726.» Det betyr «Herren være min hjelper.» Det er valgspråk fra Kong Fredrik IV sin kongetid. På den andre siden står det: «Av Guds Naade Danmarks, Norges, Vendenes og Gøtenes Konge.» Bringesølvet var og er den største skatten i vår familie.

Dette er en sjelden markmynt med en spesiell historie. Den var Kong Fredrik IV sin siste 4-mark i sølv i perioden fra 1725-1726. Mynten er preget ved Den Kongelige Mynt på Kongsberg. Det spesielle er at mynten kostet myntmesteren livet, ifølge opplysninger jeg har funnet hos Samlerhuset, som formidler gamle mynter. Myntmester Henrik Christofer Meyer ble dømt 14. desember 1727 for å ha blandet for mye kobber i myntene i årene 1723-1727, og dermed på uærlig måte tjent omkring 40 000 riksdaler på det. «Han døde i et mørkt fangehull på Akershus, med ryggen merket av blodige striper etter bøddelens pisk, og pannen merket av et glødende jern.» Dette bringesølvet har mamma arvet fra sin mor, Marie

– som igjen arvet det fra sin mor, Petrine. Slik har det gått rettlinjet i arv, fra mor til datter siden 1726, uten sidespor eller avbrudd. Det har utrolig nok vært jenter i alle generasjonene, og i de siste sju generasjonene bare en jente i hver familie. De har nesten kommet som bestilt. Arverekken ble aldri brutt.



DEN FØRSTE EIEREN

Ifølge den erfarne genealogen Martinus Rogne er det grunn til å tro at den første eieren var Brit Hognesdatter Ulla. Hun var min 5 x tippoldemor og levde mellom 1703 og 1784. Hun hadde nok med seg bringesølvet fra den lille øya Uksnøy til Haramsøy, der hun ble gift og fikk flere barn. Da hun ble enke, giftet hun seg for andre gang med Tore Jonsson Ulla. De ble de første brukerne av Karigarden på Ulla på Haramsøy. Brit og Tores eneste barn, som hun fødte som 42-åring, Kari Torsdatter Ulla, fikk arve bringesølvet. Karigarden fikk for øvrig navnet sitt fra denne datteren. De neste arvingene var Kari, Olave, Siri, Gjertrud, Petrine, Marie og Petrine.

Nå er det jeg som er så heldig å få eie bringesølvet, som den niende jenta i rekken. Jeg er gift med Viktor og vi har én datter, Ane Maria, som er født i 2008 – og vi bor i Valldal på Sunnmøre. Jeg og Ane Maria beundrer ofte bringesølvet, slik jeg gjorde sammen med min mor. Ane Maria blir den tiende jenta i rekken som får arve bringesølvet. Så får vi håpe at hun også får en datter når den tid kommer.

DA BRINGESØLVET KOM HJEM

Jeg vil avslutte denne slektshistorien med å fortelle om hvordan bringesølvet til slutt kom hjem etter 300 år. For tre år siden ble jeg tilfeldigvis oppmerksom på at et gammelt og flott gårdshus på Ulla på Haramsøy var til salgs. Det fulgte også med stort naust, saltebud og stabbur fra begynnelsen av 1700-tallet. Jeg elsker gamle bygninger, og har alltid ønsket meg fritidsbolig ved havet. Vi la inn bud, og gårdshusene ved havet ble etter hvert våre! Og ikke nok med det; jeg ble fort klar over at dette faktisk var Karigarden, altså bringesølvets første hjem. Det synes vi var utrolig artig og spesielt. Da kan man si at ringen er sluttet etter nesten 300 år på vandring til ulike gårder rundt på Sunnmøre, sammen med mine formødre.



Hadde oldemor et barn

I starten av min slektsforskerkarriere nevnte tante i en bisetning at hun trodde oldemor hadde fått et barn utenfor ekteskap.

■ KATRINE VIBE

Sommerferien 2011 var akkurat begynt. Nordnorsk sommer på sitt beste, med late dager i hagen før avreise til sydligere strøk, til familie i Bergen. Postbudet var innom postkassen vår som vanlig på formiddagen, og jeg tok turen bortom for å sjekke hva slags reklame som var havnet der. Forbauselsen var stor da jeg fant et brev med amerikanske frimerker, og med poststempel fra Chicago. Det tok ikke mange sekundene før jeg koblet brevet til det jeg selv hadde sendt til USA noen uker før, til en person som jeg antok kanskje kunne være en tremenning. Og her kom bekreftelsen, jeg hadde funnet riktig person

og dermed kommet i mål med den årelange jakten på mulige etterkommere etter farmors ukjente halvbror!

Det hele begynte i 2005. Da var jeg en forholdsvis fersk slektsgransker, med erfaring fra søk i Digitalarkivet, og diverse bygdebøker. Kirkebøker og folketellinger var jo greit, men når man var så heldig å ha levende kilder i familien kunne man også få litt utfylling på det som sto nokså tørt fortalt i kildene på nettet. I en samtale med min 87-årige tante på farssiden nevnte hun nærmest i forbifarten at hun som ganske liten hadde vært med min oldemor, Katrine Jansen Waage, på besøk til en dame som hun trodde kunne være datteren. Det var et ganske vagt minne, men jeg ble svært oppglødd. Kunne oldemor ha hatt et barn ingen i familien visste om? Jakten på datteren startet i kirkebøkene for Bergen på Digitalarkivet. Jeg hadde jo allerede funnet min oldemor Katrine og oldefar Henrik med deres fire barn (deriblant min farmor). Disse ble født i Bergen mellom 1892 og 1899. Nå måtte jeg lete etter Katrines eldste barn.



Eilerts mor,
Katrine
Jansen.

Eilert og Agnes
ble gift i Bergen i 1906.

FOTO: PRIVAT

EILERT BERNHARD DUKKER OPP

Etter mye leting fant jeg til slutt barnet. 9. november 1883 førte Katrine barnet sitt til dåp i Sandviken kirke. Men barnet var ikke en datter, slik min tante mente å huske, men en gutt. Han fikk i dåpen navnet Eilert Bernhard Dahl, tydeligvis oppkalt etter barnefaren Eilert Wallendahl Dahl. Barnefaren var handelsbetjent, og tilhørte et helt annet sosialt lag enn Katrine, som opprinnelig var en husmannsdatter fra Manger. Som så mange andre unge jenter fra landet flyttet hun tidlig inn til byen for å ta seg arbeid som tjenestejente. Katrine må ha oppfattet det som aldeles umulig å skulle ta seg av barnet sitt selv, hennes egen mor var død da hun var liten, og hun var selv vokst opp i fosterhjem. Hun hadde riktignok en eldre halvbror i Bergen, men han hadde stor familie å forsørge og levde trangt med både egne barn og fosterbarn. Likevel må han og hans kone ha vært til støtte for Katrine i denne vanskelige situasjonen, for hun har antakeligvis bodd hos dem en periode og de stilte også opp som faddere til barnet sammen med andre slektninger.

ingen visste om?



Eilert og Agnes i 1956 med sine barn Anna, Norman, Wilhelm og Robert. FOTO: PRIVAT

HVOR BLE HAN AV?

Etter dåpen sluttet alle spor etter den lille Eilert Bernhard Dahl. Jeg sjekket folketellingene for 1885, 1891 og 1900. Eilert bodde aldri sammen med sin mor. Katrine var som nevnt tjenestejente, og bodde i de familiene hun tjente. Det ville ha vært umulig å ha et barn med seg i en slik situasjon, så om barnet hadde overlevd var det mest sannsynlig at det var noen andre som hadde tatt det til seg. Jeg sjekket en del personer med pleiebarn som var født i 1883, og fulgte lenge et spor som jeg etter hvert skjønnte måtte være feil. Jeg sjekket dødsfall, og utvandring. Her var det heller ingen funn. Etter et besøk på Statsarkivet i Bergen ble det også klart at Eilert heller ikke var oppført i skiftet etter oldemor Katrine i 1946. Arkivaren mente at gutten høyst sannsynlig var død, det ble ofte skjebnen til småbarn som kom i pleie. Motivasjonen sank da resultatene uteble, og jeg la saken på hyl-len i noen år.

Vinteren 2011 deltok jeg på et par kurskvelder i slektsforskning, og hjalp her andre med å finne røttene sine. Tanken på Eilert Bernhard dukket opp igjen, og jeg fant frem mine gamle papirer og satte i gang. Skulle gaten løses denne gangen?

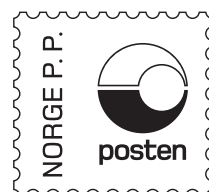
Denne gangen startet jeg med emigrantprotokollene

på Digitalarkivet, og la bare inn fornavnet, ingen etternavn. Dette hadde jeg også gjort tidligere, men ikke fått opp resultater. Nå var det tydeligvis lagt ut flere emigrantprotokoller, og jeg fikk opp en ung mann utvandret til USA fra Kristiansand i 1904. Han var født i Bergen i 1883 og het Wilhelmsen til etternavn. Et søk på Ellis Island Foundations nettsider fortalte at han skulle videre til Chicago. Så var det å gå tilbake til folketellingene for Bergen og finne hans familie der. Både i 1885, 1891 og 1900 fant jeg en Eilert Bernhard Wilhelmsen som bodde sammen med foreldre Anne og Wilhelm Wilhelmsen. De hadde ingen andre barn, det økte sannsynligheten for at dette var et fosterbarn. Det var også opplysninger i emigrantprotokollene om at Eilert Bernhard og hun som skulle bli hans kone, Agnes Torstensen, var kommet tilbake til Bergen i 1906 for å gifte seg. Anne Wilhelmsen, Eilerts antatte pleiemor, var født Torstensen, hun var søster til Agnes' far. Nok et punkt som tydet på at den utvandrede Eilert var den samme som var vokst opp i håndverkerfamilien Wilhelmsen.

SØKING I AMERIKANSKE KILDER

Neste skritt ble å kartlegge Eilerts liv i Chicago. Dette viste seg å være forholdsvis enkelt, men det var mye arbeid. På nettsiden Archives fant jeg folketellinger og andre offentlige dokumenter, og kunne dermed følge det unge ekteparet fra de kom tilbake til USA. De fikk fire barn, Anna, Wilhelm, Norman og Robert. På nettstedet GenealogyBank fant jeg aviser fra Chicago som var søkbare på navn. Der var det lett å følge familiens liv til langt ut på 1960-tallet. Eilert tok etter hvert over fiske- og delikatessebutikken som hans svigerfar drev. Familien var aktiv i det norske emigrantmiljøet i Chicago, og både Eilert og flere av barna spilte instrumenter og sang i kor. De fikk også nok penger til å kjøpe seg et stort landsted i Michigan. Aviskildene var til dels svært detaljerte, det var små notiser om deltakelse i konserter, opphold på landstedet, og små og store begivenheter i familiens liv.

Etter hvert dukket det også opp flere barnebarn i familien, og jeg sendte til slutt et brev til en av dem: Norman Russell. Svarbrevet jeg fikk den sommerdagen ble starten på flere år med utveksling av familieminne og bilder. I sommer kom til og med en av barnebarna på besøk til Bergen. Det ble et uforglemmelig møte. ■■



Returadresse:
Slekt og Data
Øvre Slottsgate 2B
NO-0157 Oslo

Verv tre venner

– få ett års gratis
medlemskap



FOTO: MADDALENE E. K. GRAN/RIKSARKIVET

Nyhet! Nå kan du verve tre venner og få ett års gratis medlemskap.

Slik verver du en venn:

- 1 Når vennen din melder seg inn fyller vedkommende inn medlemsnummeret ditt i feltet «Vervet av». Er du usikker på hva medlemsnummeret ditt er? Du finner det øverst i adressefeltet på dette bladet.
- 2 Når vervingen er gjennomført vil du kunne se antallet vervinger på Min side under *Mine vervinger* på slektogdata.no. Vervingene kan spares opp over flere år.